

KOMBATANT

BIULETYN URZĘDU DO SPRAW KOMBATANTÓW I OSÓB REPRESJONOWANYCH

6-7 (185-186) **Czerwiec – Lipiec 2006** ISSN 0867-8952

Zmienili historię w XX wieku
Zasłużeni dla niepodległości
Rzeczypospolitej Polskiej

Janusz KRUPSKI

od 19 maja 2006 r.
Kierownik Urzędu do Spraw
Kombatantów i Osób
Represjonowanych.

Urodził się 9 maja 1951 r. w Lublinie.

W latach 1970-1975 studiował historię na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Od początku lat siedemdziesiątych był działaczem opozycji demokratycznej i współtworzył podziemny ruch wydawniczy.

W latach 1977-1988 był redaktorem niezależnego pisma „Spotkania”.

Pomiędzy 1980-1981 rokiem był koordynatorem Sekcji Historycznej Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego, a następnie Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w Gdańsku.

Pełnił funkcję dyrektora wydawnictwa Editions Spotkania (1990-1992), a później był członkiem kolegium redakcyjnego tygodnika „Spotkania” (1991-1993).

Jako ekspert brał udział w pracach nadzwyczajnej sejmowej komisji do zbadania skutków stanu wojennego (1992-1993) i Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej (1993-1995).

W latach 1993-2000 był prezesem Wydawnictwa Krupski i S-ka.

W latach 2000-2006 był Zastępcą Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej.

Obchody 50. rocznicy Powstania Poznańskiego Czerwca '56

PATRONAT

Lech KACZYŃSKI – Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
Kazimierz MARCINKIEWICZ – Prezes Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
Marek JUREK – Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
Bogdan BORUSEWICZ – Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
prof. dr hab. **Marek ZIÓŁKOWSKI** – Wicemarszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
ks. kardynał **Józef GLEMP** – Prymas Polski
Janusz ŚNIADEK – Przewodniczący Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”

KOMITET HONOROWY

Ryszard GROBELNY – Prezydent Miasta Poznania, Przewodniczący Komitetu Honorowego; prof. dr hab. **Marek ZIÓŁKOWSKI** – Wicemarszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej; **Tadeusz DZIUBA** – Wojewoda Wielkopolski; **Marek WOŹNIAK** – Marszałek Województwa Wielkopolskiego; **Jan GRABKOWSKI** – Starosta Poznański; ks. abp **Stanisław GADECKI** – Metropolita Poznański; **Grzegorz GANOWICZ** – Przewodniczący Rady Miasta Poznania; **Bogdan KLEPAS** – Przewodniczący Zarządu Regionu Wielkopolska NSZZ „Solidarność”; **Witold ABRAMOWICZ** – Konsul Honorowy Republiki Węgier; **Lucyna BIAŁK-CIEŚLAK** – Wielkopolski Kurator Oświaty; **Stanisław LORENC** – Przewodniczący Kolegium Rektorów Miasta Poznania; prof. dr hab. **Zofia TROJANOWICZ** – Pracownik Kalendarza Życia i Twórczości Norwida; **Wojciech RESZKA** – Dowódca Garnizonu Miasta Poznania; **Henryk TUSIŃSKI** – Komendant Wojewódzkiej Policji w Poznaniu; **Aleksandra BANASIAK** – Prezes Stowarzyszenia Poznański Czerwiec 1956; **Ryszard BINIAK** – Prezes Związku Powstańców Poznańskiego Czerwca 1956 „Niepokonani”; **Włodzimierz MARCINIAK** – Prezes Związku Kombatantów i Uczestników Powstania Poznańskiego Czerwca 1956

UROCZYSTOŚCI PAŃSTWOWE

28 czerwca 2006 r.

godz. 6.00

Uroczystość przy bramie głównej Zakładów im. H. Cegielskiego – złożenie kwiatów przed tablicą, Apel Poległych, okolicznościowe przemówienia.

godz. 10.00

Uroczysta Msza św. na pl. Adama Mickiewicza w intencji ofiar Czerwca '56, z oprawą muzyczną Jacka Sykulskiego.

godz. 11.30 – 13.00

Oficjalna część obchodów na pl. A. Mickiewicza:

- odegranie hymnu państwowego;
- powitanie gości przez Prezydenta Miasta Poznania;
- wystąpienia oficjalne zaproszonych prezydentów;
- akcent artystyczny (wiersz K. Iłłakowiczówny „Rozstrzelano moje serce w Poznaniu”);
- Apel Poległych;
- złożenie kwiatów przed pomnikiem Poznańskiego Czerwca 1956.

godz. 13.00 – 15.00

Uroczysty obiad oraz spotkanie prezydenta z uczestnikami Powstania Poznańskiego

Czerwca '56 oraz rodzinami ofiar na dziedzińcu Centrum Kultury „Zamek”, połączone z wręczeniem odznaczeń państwowych i medali okolicznościowych.

godz. 13.00

Zwiedzanie czasowej wystawy w Centrum Kultury „Zamek”.

godz. 16.00

Spotkanie Prezydenta RP z uczestnikami XIX Konferencji Wójtów, Burmistrzów, Prezydentów, Starostów i Marszałków.

godz. 17.00

Spotkanie Prezydenta RP z młodzieżą reprezentującą m.in. Fundację „Dzieło Nowego Tysiąclecia”, ZHR, ZHP.

godz. 22.30

Widowisko plenerowe Izabeli Cywińskiej „Czerwiec '56”, połączone z wykonaniem „Oratorium 1956” autorstwa Jana A.P. Kaczmarka.

godz. 24.00

Zakończenie uroczystości państwowych.

godz. 24.00

Widowisko plenerowe Teatru Ósmego Dnia pt. „Czas matek”.

Jestem tu dziś: aby prosić o łaskę pojednania

Fot. PAP/Radek Pietruszka

Fot. PAP/Szymon Pulcyn

Mówić w tym miejscu kaźni i niezliczonych zbrodni przeciwko Bogu i człowiekowi, niemających sobie równych w historii, jest rzeczą prawie niemożliwą – a szczególnie trudną i przygnębiającą dla chrześcijanina, dla papieża, który pochodzi z Niemiec. W miejscu takim jak to, brakuje słów, a w przerażającej ciszy serce woła do Boga: Panie, dlaczego milczałeś? Dlaczego na to przyzwoliłeś? W tej ciszy chylimy czoło przed niezliczoną rzeszą ludzi, którzy tu cierpieli i zostali zamordowani. Cisza ta jest jednak głośnym wołaniem o przebaczenie i pojednanie, modlitwą do żyjącego Boga, aby na to nie pozwolił nigdy więcej. [...]

Jan Paweł II był tu jako syn polskiego narodu. Ja przychodzę tutaj jako syn narodu niemieckiego, i dlatego muszę i mogę powtórzyć za moim poprzedni-

kiem: Nie mogłem tutaj nie przybyć. Przybyć tu musiałem. Był to i jest obowiązek wobec prawdy, wobec tych, którzy tu cierpieli, obowiązek wobec Boga: jestem tu jako następcą Jana Pawła II i jako syn narodu niemieckiego – syn tego narodu, nad którym grupa zbrodniarzy zdobyła władzę przez zbrodnicze obietnice wielkości, przywrócenia honoru i znaczenia narodowi, roztaczając perspektywę dobrobytu, ale też stosując terror i zastraszenie, by posłużyć się narodem jako narzędziem swojej żądzy zniszczenia i panowania. [...]

Dlatego też jestem tu dziś: aby prosić o łaskę pojednania – aby prosić przede wszystkim Boga, bo tylko On może otworzyć i oczyścić ludzkie serca; ale również ludzi, którzy tu cierpieli. Modlę się o dar pojednania wszystkich, którzy w tej godzinie naszych dziejów

wciąż cierpią pod panowaniem nienawiści i przemocy zrodzonej przez nienawiść. [...]

Wołamy do Boga, aby pomógł ludziom opamiętać się i zrozumieć, że przemoc nie buduje pokoju, ale rodzi tylko dalszą przemoc – potęgującą się zniszczenie, które sprawia, że w ostatecznym rozrachunku przegrywają wszyscy. Bóg, w którego wierzymy, jest Bogiem rozumu – takiego jednak rozumu, który na pewno nie jest tylko naturalną matematyką wszechświata, ale który stanowi jedność z miłością i dobrem. [...]

Fragmenty przemówienia papieża Benedykta XVI, wygłoszonego 28 maja 2006 r. w byłym nazistowskim niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau.

W 215. rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja

Naprawić Rzeczpospolitą...

3 maja 2006 r., w godzinach przedpołudniowych, centralne obchody Święta Narodowego – w 215. rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja – rozpoczęła odprawiona w Bazylice św. Krzyża w Warszawie uroczysta Msza Święta, którą koncelebrował Biskup Polowy Wojska Polskiego, gen. dyw. **Tadeusz Płóski**. W Eucharystii uczestniczyli: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej **Lech Kaczyński** z małżonką oraz przedstawiciele parlamentu, rządu, kombatanci, liczne poczty sztandarowe i rzesze wiernych. W wygłoszonej homilii Biskup Polowy WP zwrócił się m.in. z apelem:

[...] Dzisiejsze święto, będąc jednocześnie świętem kościelnym i świętem narodowym, jest także jasnym głosem wzywającym współczesnych architektów życia społecznego do nieizolowania człowieka od Boga, spraw ludzkich od spraw Bożych. [...]

O godzinie 12.00 na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie odbyła się uroczysta odprawa wart przed Grobem Nieznanego Żołnierza. W uroczystości udział wzięli m.in.: Prezydent RP **Lech Kaczyński** z małżonką, Marszałek Sejmu **Marek Jurek**, Marszałek Senatu

Bogdan Borusewicz, Prezes Rady Ministrów **Kazimierz Marcinkiewicz**, parlamentarzyści, minister obrony narodowej **Radosław Sikorski**, szef Sztabu Generalnego WP generał **Franciszek Gągor**, dowódcy wszystkich rodzajów sił zbrojnych, przedstawiciele kościołów i korpusu dyplomatycznego, władz wojewódzkich i samorządowych, organizacji kombatanckich i harcerskich. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych reprezentowali: pełniący obowiązki kierownika Urzędu – sekretarz stanu **Paweł Wypych** oraz dyrektor generalny UdSKiOR – **Andrzej Bida**. Licznie przybyli mieszkańcy stolicy.

Po podniesieniu flagi państwowej na maszt i uroczystej zmianie posturunku honorowego, Prezydent RP **Lech Kaczyński** wygłosił przemówienie. Zwracając się do zebranych, powiedział m.in.:

[...] mamy dzisiaj radosne Święto. Święto pierwszej Konstytucji w dziejach Europy, drugiej w dziejach świata. Ta Konstytucja zwana zgodnie z ówczesną terminologią ustawą rządową była pewnym podsumowaniem, była podsumowaniem wieloletniej walki o naprawę naszego państwa, o naprawę Rzeczypospolitej,

o reformę Sejmu Konwokacyjnego za 1764-67. Komisja Edukacji Narodowej, Kodeks Zamoyskiego, którego nie udało się wprowadzić, w końcu dorobek Sejmu Wielkiego, który nie sprowadzał się tylko do Konstytucji Majowej – to wszystko były dzieła, których cel był jeden: naprawić państwo, naprawić Rzeczpospolitą, która od wielu dziesiątek lat, od wieku bez mała znajdowała się w poważnym kryzysie. Konstytucja Majowa to wielkie dzieło naszej myśli prawniczej, to dowód, że patriotyzm, że dbałość o państwo może zwyciężyć. [...]

Po złożeniu przez delegacje wieńców i wiązanek kwiatów na płycie Mauzoleum – uroczystość zakończyła defilada pododdziałów i pokaz musztry paradnej Orkiestry Reprezentacyjnej Wojska Polskiego.

* * *

Następnie Prezydent RP **Lech Kaczyński** z małżonką udał się do Łazienek Królewskich, gdzie pozdrowił mieszkańców Warszawy na pikniku „Witaj, Majowa Jutrzenko”, zorganizowanym z okazji 215. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja.

Tekst i zdjęcia Ewa DUMIN

Centralne obchody Święta Narodowego 3 Maja

Delegacja Kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militari (od prawej): płk Stefan Starba-Bałuk, mjr Zygmunt Gebethner, Kanclerz Kapituły – gen. bryg. Stanisław Nałęcz-Komornicki, gen. bryg. Zbigniew Scibor-Rylski, ppłk Mieczysław Sawicki

Delegacja Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych (od prawej): gen. bryg. Tadeusz Sawicz; dyrektor generalny UdSKiOR – Andrzej Bida, pełniący obowiązki kierownika Urzędu – sekretarz stanu Paweł Wypych; o. gen. bryg. Franciszek Studziński – w asyście płk. Ryszarda Stankiewicza

Na zdjęciu: przewodnicząca Stowarzyszenia Pamięci Powstania Warszawskiego 1944 – Jolanta Mirosława Kolczyńska oraz wiceprzewodniczący ZG ZŻAK – Zbigniew Grap

Kombatanci zasiedli w łóżach honorowych

W uroczystości licznie uczestniczyli Kawalerowie Orderu Wojennego Virtuti Militari oraz prezesi i przedstawiciele organizacji kombatanckich

Defiluje szwadron kawalerii konnej

Prezydent RP wręczył odznaczenia państwowe w dniu Święta Narodowego 3 Maja

3 maja 2006 roku w godzinach popołudniowych Prezydent RP **Lech Kaczyński** wręczył ponad osiemdziesięciu osobom – kombatantom oraz działaczom podziemia niepodległościowego – odznaczenia państwowe w uznaniu wybitnych zasług dla niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej, za odwagę w podejmowanej z pożytkiem dla kraju działalności.

Na podstawie art. 134 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, żołnierze uczestniczący w walkach o wolność i niepodległość Polski podczas II wojny światowej mianowani zostali **na stopień generała brygady**:

pułkownik **Elżbieta Zawacka**

pułkownik **Antoni Heda-Szary**

pułkownik **Stanisław Karolkiewicz**

pułkownik **Zygmunt Ludwik**

Odrawąż-Zawadzki

pułkownik **Tadeusz Sawicz**

o. pułkownik **Franciszek Studziński.**

W imieniu odznaczonych przemawiali: jeden z liderów Wolnych Związków Zawodowych **Andrzej Gwiazda** oraz prezes honorowy Rady Naczelnej Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i prezes honorowy Stowarzyszenia „WiN” **Jerzy Woźniak**, który wypowiadając się w imieniu „pokolenia Kolumbów” podziękował członkom „Solidarności”, którzy zadziwili świat. Podkreślił, że **dzisiejsze odznaczenia to wyróżnienia dla wszystkich, którzy zmienili historię w wieku XX.**

E.D.

Fot. Ewa Dumin

Pałac Prezydencki, 3 maja 2006 r. Uroczystość wręczenia najwyższych odznaczeń państwowych i nominacji na stopnie generalskie

Fot. Ewa Dumin

Prezes Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Czesław Cywiński otrzymuje Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski

Fot. Ewa Dumin

Prezes honorowy Rady Naczelnej ŚZZAK oraz Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, prezes Zarządu Okręgu Dolnośląskiego ŚZZAK Jerzy Woźniak otrzymuje Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski

Fot. Ewa Dumin

Wiceprezes Zarządu Głównego Związku Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych Witold Grzebski otrzymuje Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski

Fot. Ewa Dumin

Wanda Broszkowska-Piklikiewicz z ŚZZAK, wiceprezes Środowiska Oberlangen, otrzymuje Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski

Fot. Ewa Dumin

Fot. Ewa Dumin

Pałac Prezydencki, 3 maja 2006 r. Na zdjęciu – odznaczeni przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

3 maja 2006, Warszawa

Odznaczeni

Na podstawie art. 138 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy o orderach i odznaczeniach – postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej odznaczeni zostali:

W uznaniu znamienitych zasług dla Rzeczypospolitej Polskiej, za działalność na rzecz przemian demokratycznych i wolnej Polski

ORDEREM ORŁA BIAŁEGO

Anna Walentynowicz
ks. abp Ignacy Tokarczuk
Andrzej Gwiazda

Za wybitne zasługi dla niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej, za odwagę w podejmowanej z pożytkiem dla kraju działalności:

KRZYŻEM WIELKIM

ORDERU ODRODZENIA POLSKI

Joanna Duda-Gwiazda
pośmiertnie Alina Pieńkowska

KRZYŻEM KOMANDORSKIM Z GWIAZDĄ ORDERU ODRODZENIA POLSKI

Stanisław Karpik
Anna Kowalska
Bolesław Nieczuja-Ostrowski
Tadeusz Szczudłowski
Jerzy Woźniak
pośmiertnie Lech Bądkowski

KRZYŻEM KOMANDORSKIM ORDERU ODRODZENIA POLSKI

Piotr Bednarz
Antoni Bieniaszewski
Janusz Bohdanowicz
Wanda Broszkowska-Piklikiewicz
Maria Chmielewska
Czesław Cywiński
Maria Gintowt -Jankowicz
Przemysław Górny
Antoni Grabarczyk
Ireneusz Haczewski
Wojciech Hempel
Anna Hozakowska
Bolesław Hozakowski
Wiesław Kęćk
Stanisława Korolkiewicz
Henryka Krzywonos-Strycharska
Jerzy Lachowicz
Maria Lorys
Zenobia Łukasiewicz
Maciej Miatkowski
Janusz Nowacki
Karol Perłowski
Stefania Skwirowska
Leon Stobiecki
Anna Sucheni-Grabowska
ks. Tadeusz Zaleski
pośmiertnie Jerzy Dłużniewski

KRZYŻEM OFICERSKIM ORDERU ODRODZENIA POLSKI

Edmund Bakuniak

Krzysztof Bińkowski
Ewa Błaszczyk
Teresa Bojarska
o. Tadeusz Deptuch
ks. Jan Giriatorowicz
Jan Gozdawa-Gołębiowski
Witold Grzebski
Barbara Haczewska
Mieczysław Huchla
Józef Kogut
Joanna Kranc
Antonina Krzysztoń
Janina Kurowska
Krystyn Lewenstein
Tomasz Michalak
Mirosław Michalik
Tadeusz Michalski
Michał Mońko
Zbigniew Olesiak
Zdzisław Podkowiński
Danuta Prandecka
Juliusz Prandecki
Maria Radomska
Kalikst Rogalewski
Sławomir Soból
Krzysztof Stanowski
Teresa Szop
Zygmunt Szumowski
Wojciech Walosiński
Janina Wehrstein
Eugeniusz Wiszowaty
Leszek Wójtowicz
Andrzej Żupański

KRZYŻEM KAWALERSKIM ORDERU ODRODZENIA POLSKI

Lidia Eberle
Anna Jakubowska
Robert Kaczmarek
Marian Kiersnowski
Jan Łopuski
Irena Makowska
Stanisław Oleksiak
Kazimierz Paulo
Zbigniew Pęczalski
Wanda Piotrowska
Lucjan Sikora

Mianowani przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na stopień generała brygady

Gen. bryg. w st. spocz. prof. ELŻBIETA ZAWACKA „ZO” (od „Związek Odwet”)

Urodziła się w 1909 r. w Toruniu. Przed wojną była komendantką Przysposobienia Wojskowego Kobiet na Śląsku. W 1939 r. brała udział w obronie Lwowa. Już od 2 listopada 1939 r. walczyła o niepodległość Ojczyzny w szeregach SZP, następnie ZWZ-AK i WiN. Od stycznia 1941 r. była kurierką w komórce łączności kurierskiej „Zagroda” Oddziału V Komendy Głównej ZWZ-AK na kierunku zachodnim. Wykonała ponad 100 podróży kurierskich na Śląsk, do Poznania i Berlina. W 1943 r. dotarła jako emisariuszka KG AK przez Niemcy, Francję i Hiszpanię do Londynu. Jako jedyna Polka wróciła do Kraju drogą powietrzną dla „cichociemnych”. Po powrocie mianowana na stopień kapitana. Objęła funkcję zastępcy kierownika Łączności Zagranicznej KG AK.

Uczestniczyła w Powstaniu Warszawskim jako oficer sztabu Wojskowej Służby Kobiet. Następnie została komendantką WSK KG AK. Po upadku Powstania Warszawskiego i oficjalnym rozwiązaniu AK dalej uczestniczyła w działaniach Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Aresztowana przez UB w 1951 r. i skazana na 7 lat więzienia. Była więźniem Mokotowa i Fordonu do 1955 r.

Odznaczona Krzyżem Srebrnym Virtuti Militari i 4-krotnie Krzyżem Walecznych. Jest współtwórczynią Memoriału Generali Marii Wittek, założycielką i twórczynią Fundacji „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej”. Była także – jako jedyna dotychczas kobieta – członkiem Kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militari.

Gen. bryg. w st. spocz. ANTONI HEDA-SZARY

Urodzony w 1916 r. Wybitny dowódca Armii Krajowej oraz Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” w Okręgu Radomsko-Kieleckim. Od wiosny 1942 r. komendant Podobwołu Iłża Armii Krajowej. Dowódca oddziału partyzanckiego w ramach Zgrupowań Świętokrzyskich „Ponurego”. W sierpniu 1943 r. rozbił areszt gestapo w Starachowicach, uwalniając 80 więźniów. W okresie „Burzy” dowódca II batalionu 3 pp Legionów w Kieleckim Korpusie AK. Już pod okupacją sowiecką, jako dowódca dużego oddziału AK rozbił więzienie UB w Kielcach, uwalniając kilkuset więźniów. Aresztowany przez UB w 1948 r. został skazany na karę śmierci, zamienioną następnie na dożywotnie więzienie. Z więzienia komunistycznego wyszedł w 1956 r. W 1981 r. został przewodniczącym „Solidarności” kombatantów. W stanie wojennym internowany w Białolece.

Gen. bryg. w st. spocz. STANISŁAW KAROLKIEWICZ „Szczęśny”

Urodził się w 1918 r. na Wileńszczyźnie. Uczestniczył w kampanii wrześniowej na Śląsku, a następnie w partyzantce antysowieckiej w Białostockiem. Więzień NKWD w Białymstoku do 22 czerwca 1941 r. Dowódca oddziału partyzanckiego w ramach Uderzeniowych Batalionów Kadrowych. Dowódca udanej akcji odwetowej na teren Prus Wschodnich w sierpniu 1943 r. Następnie dowódca III batalionu 77 pp Armii Krajowej w Okręgu Nowogródzkim, na czele którego uczestniczył w kilku bitwach z Niemcami oraz w operacji „Ostra Brama”. Po wejściu wojsk sowieckich działał dalej przeciw okupantowi sowieckiemu w Obwodzie Bielsk Podlaski AK. Jesienią 1945 r. podjął służbę w Zrzeszeniu „Wolność i Niezawisłość” jako kierownik komórki kontrwywiadu WiN w Warszawie. Aresztowany w lutym 1946 r. Przeszedł ciężkie śledztwo. Skazany na 13 lat więzienia. Więzień Mokotowa, Wronek i Sieradza do 1955 r. Jest kawalerem Krzyża Srebrnego Virtuti Militari. Jest współtwórcą Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i wieloletnim wybitnym prezesem tej wielkiej organizacji Żołnierzy Niepodległości. Jako prezes największego stowarzyszenia Żołnierzy Niepodległości wielokrotnie w minionym już okresie stawał w obronie honoru Niepodległej Rzeczypospolitej i polskiej racji stanu.

O. gen. bryg. w st. spocz. FRANCISZEK ADAM STUDZIŃSKI

Dominikanin (o. Adam). Święcenia kapłańskie otrzymał z rąk ks. bp. Eugeniusza Baziaka we Lwowie w 1937 r. O. Franciszek Adam Studziński już jesienią 1939 r. był kapelanem polskich żołnierzy w obozach na Węgrzech. Wraz z innymi przedostał się przez Jugosławię do polskich oddziałów w Palestynie i pełnił tam funkcję kapelana w 2 Brygadzie Czołgów. Podczas kampanii włoskiej pełnił funkcję kapelana pułkowego Pułku Pancernego „Skorpion”. Za bitwę o Monte Cassino, w której uczestniczył ochotniczo jako sanitariusz i kapelan na pierwszej linii walki został odznaczony Krzyżem Srebrnym Virtuti Militari. Jest harcmistrzem i kapelanem środowisk żołnierzy AK i PSZ w Krakowie. Jest też absolwentem Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie i specjalistą w dziedzinie konserwacji dzieł sztuki. Jest autorem przewodnika po polskich cmentarzach wojennych we Włoszech.

Gen. bryg. w st. spocz. TADEUSZ SAWICZ

Urodził się w 1914 r. Jest wychowankiem dęblińskiej szkoły „Orląt”. Po jej ukończeniu podporucznik pilot w 11 eskadrze myśliwskiej, następnie w 114 eskadrze myśliwskiej 1 Pułku Lotniczego w Warszawie. Podczas kampanii wrześniowej uczestniczył w lotniczej obronie Warszawy. 17 września przelatuje do Rumunii, skąd przedostaje się do Francji. Podczas kampanii francuskiej 1940 r. walczy w 3 francuskiej eskadrze myśliwskiej. W „Bitwie o Anglię” uczestniczy jako pilot Dywizjonu 303. Następnie zostaje dowódcą eskadry w Dywizjonie 315. W 1942 r. zostaje dowódcą tego dywizjonu. W 1943 r. zostaje dowódcą skrzydła myśliwskiego w Northolt. W czerwcu 1944 r. zostaje mianowany dowódcą polskiego skrzydła myśliwskiego. W dniu 1 stycznia 1945 r. poprowadził tę formację do zwycięstwa w bitwie powietrznej z Niemcami nad Gandawą. Jako pilot myśliwski podczas walk powietrznych nad Wielką Brytanią uzyskał 11 zwycięstw. Odznaczony Krzyżem Srebrnym Virtuti Militari,

Pałac Prezydencki, 3 maja 2006 r. Na zdjęciu siedzą od lewej mianowani na stopień generała brygady: Stanisław Karolkiewicz, Zygmunt Ludwik Odrowąż-Zawadzki, Tadeusz Sawicz, o. Franciszek Studziński oraz odznaczeni najwyższymi odznaczeniami państwowymi: Jerzy Woźniak, Anna Walentynowicz i ks. abp Ignacy Tokarczuk

4-krotnie Krzyżem Walecznych, brytyjskim i amerykańskim Distinguished Flying Cross, holenderskim Vlieger Cruis oraz francuskim Croix du Combattant.

Gen. bryg. w st. spocz. ZYGMUNT ODROWAŻ-ZAWADZKI

W 1939 r. ukończył jako najmłodszy wiekiem porucznik Wyższą Szkołę Wojenną. Podczas kampanii wrześniowej oficer operacyjny 14 Wielkopolskiej Dywizji Piechoty. Uczestnik bitwy nad Bzurą, podczas której dostał się do niewoli niemieckiej. Zbiegł z niewoli i przez Węgry przedostał się do Wojska Polskiego we Francji. Jako oficer operacyjny Brygady Karpackiej uczestniczył w operacji libijskiej i w walkach o Tobruk. Podczas kampanii włoskiej 2 Korpusu był oficerem operacyjnym Sztabu 3 Dywizji Strzelców Karpackich. Za bitwę o Ankonę odznaczony Krzyżem Srebrnym Virtuti Militari. W bitwie nad Senio i o Bolonię uczestniczył jako dowódca 5 batalionu Strzelców Karpackich. Po zakończeniu kampanii włoskiej został dyrektorem nauk w Oficerskiej Szkole Taktycznej 2 Korpusu. Po powrocie do Kraju w 1947 r. przez długi czas nie mógł znaleźć pracy. Dopiero po ukończeniu Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu w 1952 r. otrzymał możliwość pracy zgodnej ze swoim wykształceniem i statusem społecznym.

Oprac. płk dr Mirosław SULEJ
naczelnik Wydziału Odznaczeń i Mianowań
w Departamencie Wojskowym UdSKIOR

Pierwszy bunt społeczeństwa w PRL

Niezadowolone robotników ZISPO, innych zakładów pracy i mieszkańców Poznania z warunków bytowych przerodziło się 28 czerwca 1956 roku w bunt. Niezadowolone to narastało od lat i było sygnalizowane władzom w ZISPO już od 1953 roku. Gdy władze komunistyczne zlekceważyły uzasadnione – nawet według stalinowskich norm – żądania robotników, przerwali oni pracę i wyszli z ZISPO, by pod naciskiem demonstracji ulicznych na oczach świata (w czasie Międzynarodowych Targów Poznańskich) zmusić władze partyjno-państwowe do respektowania ich praw i żądań.

Przyczyny demonstracji około 100 tysięcy robotników i mieszkańców Poznania były nie tylko ekonomiczne. Niezadowolone z systemu politycznego trwało również od lat – system stalinowski uważany był przez większość społeczeństwa za obcy, narzucony przez radzieckiego okupanta. Jednak początkowo nie ujawniano tego niezadowolenia, gdyż groziły za to represje. Mimo to, pod wpływem wielkiej liczby demonstrantów i narastającego poczucia siły, już pierwsze hasła ujawniały oba ich główne cele: „Chleba!” i „Wolności!”.

Wśród demonstrantów narastało przekonanie, że zaistniała możliwość walki nie tylko o poprawę warunków życiowych, ale także o wolność i niepodległość. Ich bunt przeradzał się w protest przeciw rzeczywistości politycznej: komunizmowi i uzależnieniu Polski od ZSRR, a hasła ekonomiczne mieszały się z politycznymi. Wyrażano to także w pieśniach patriotycznych i religijnych.

Poparcie poznaniaków dla demonstrantów było powszechne. Atmosfera w pochodach i przed Zamkiem zerwały okowy milczenia i zakłamania.

Po zdobyciu siedzib władz część demonstrantów uwierzyła, że obala system stalinowski; że swym przykładem obudzili naród, który walczy przeciw władzom komunistycznym również w innych miastach kraju. Zrodziło się u części demonstrantów przekonanie, że „władza ludowa” nie jest tak wszechmocna, jak sądzili – że można ją pokonać.

Następne sukcesy – zdobycie i zniszczenie radiostacji zgłaszającej oraz zdobycie Centralnego Więzienia i wypuszczenie więźniów – umocniły to przekonanie.

Atak na więzienie, a następnie próba wejścia do gmachu Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa spowodowane zostały pogłoską, że są tam uwięzieni delegaci ZISPO. Gdy jednak służba więzienna pozwoliła demonstrantom wejść do więzienia, to funkcjonariusze UB zabarykadowali się i atakujących bez broni demonstrantów powitali strzałami. Te strzały oraz pierwsi zabici i ranni zmieniły charakter pokojowego buntu, który przerodził się w krwawe walki. (...) *

*Fragment książki Edmunda Makowskiego, „Poznański Czerwiec 1956: pierwszy bunt społeczeństwa w PRL”. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2001, s. 300-301.

Fot. Archiwum IPN

Robotniczy bunt rozpoczął się od pokojowej manifestacji na ulicach Poznania

Fot. Archiwum IPN

Pierwsza faza protestów na pl. Stalina (dziś: Adama Mickiewicza)

Pierwszy bunt społeczeństwa w PRL

KALENDARIUM WYDARZEŃ

1953

Lipiec: Podwyżka norm pracy w Zakładach im. J. Stalina w Poznaniu (ZISPO, dawniej HCP).

1954

Wrzesień: Spadek zarobków w wyniku podwyżki norm. Milczący protest w hali przesuwnicy na wydziale W-3 ZISPO.

Październik: Rozmowy przedstawicieli Rady Zakładowej W-3 (bez pośrednictwa Rady Pracowniczej ZISPO) w Zarządzie Głównym Związku Zawodowego Metalowców i w Ministerstwie Przemysłu Maszynowego w Warszawie.

1955

Październik: List Rady Zakładowej W-3 do centrali związkowej w Warszawie na temat trudnej sytuacji pracowników wydziału.

Listopad: Likwidacja premii progresywnej dla osób przekraczających ustalone normy pracy. Spadek zarobków robotników akordowych. Do załogi ZISPO dotarły informacje o nieprawidłowym sposobie naliczania podatku od wynagrodzeń. Narastanie konfliktu.

1956

Luty: Dyskusje nad planem pięcioletnim. Załoga ZISPO zgłosiła ok. 5 tys. wniosków, dotyczących planu i poprawy bezpieczeństwa pracy. O niezgodnym z prawem sposobie obliczania podatków zawiadomiono Prokuraturę Wojewódzką w Poznaniu.

Marzec: Jeden z robotników ZISPO złożył do Prokuratury Wojewódzkiej skargę na dyrektora zakładu w sprawie niesłusznego naliczania podatku. Delegacja W-3 udała się do Warszawy, gdzie po raz drugi przedstawiła postulaty robotników.

Kwiecień: Milczące protesty na wydziale W-3. 21 kwietnia odbyło się otwarte zebranie z udziałem sekretarza KC PZPR Jerzego Morawskiego, podczas którego wyrażano krytykę dotychczasowego stylu załatwiania spraw robotniczych. Pod koniec kwietnia delegacja W-3 po raz trzeci wyjechała na rozmowy do Warszawy.

Maj: Dwukrotne spotkanie przedstawicieli załogi W-3 z przedstawicielami Centralnej Rady Związków Zawodowych (CRZZ) i ZG ZZ Metalowców. Przedstawiciele załogi W-3 nawiązali kontakty z innymi wydziałami ZISPO oraz innymi zakładami pracy w Poznaniu. Po raz pierwszy pojawiła się groźba wyjścia robotników na ulice Poznania. List organizacji partyjnej W-3 do KC PZPR w sprawach robotniczych. Domagano się informacji o załatwieniu spraw do dnia 8 czerwca.

7 czerwca: Zebranie na W-3 z udziałem Stanisława Pietrzaka, dyrektora departamentu w Ministerstwie Przemysłu Maszynowego, który obiecał załatwienie w ciągu 10 dni sprawy premii progresywnej i zwrotu nadpłaconego podatku.

16 czerwca: Krótkie przerwy w pracy na W-3.

21 czerwca: Masówka na W-3, podczas której wybrano delegatów do przeprowadzenia rozmów z przedstawicielami CRZZ oraz domagano się wyjaśnień w sprawie braku odpowiedzi od ministra Pietrzaka.

22 czerwca: Z Warszawy przyjechali przedstawiciele CRZZ i Ministerstwa Przemysłu Maszynowego na rozmowy z załogą W-3.

23 czerwca: Burzliwa masówka na W-3. Jan Majchrzycki, I sekretarz KZ PZPR, zapowiedział wysłanie do Warszawy kolejnej delegacji, reprezentującej całą załogę ZISPO.

25 czerwca: W Miejskim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym (MPK) odbyła się masówka z powodu podwyższenia norm i warunków pracy. W „Pomocie” i „Wiepofamie”, po odebraniu wypłaty, pracownicy wyrażali niezadowolone i krytycznie wypowiadali się o normach i zarobkach.

25/26 czerwca: Wyjazd delegacji do Warszawy.

26 czerwca: W Warszawie odbyły się rozmowy delegacji ZISPO w Ministerstwie Przemysłu Maszynowego, podczas których minister Roman Fidelski przedstawił plan załatwienia robotniczych postulatów. Rozmowy postanowiono kontynuować następnego dnia w Poznaniu.

27 czerwca: Po przyjeździe do ZISPO delegacji przedstawili załodze informacje o pomyślnym załatwieniu postulatów. Do ZISPO przyjechali m.in.: minister Roman Fidelski i przedstawiciele CRZZ – Marian Czerwiński i Józef Bień. Na wszystkich wydziałach ZISPO odbyły się burzliwe masówki, w których wzięli udział przedstawiciele władz centralnych. Wieczorne rozmowy w KW PZPR bez przedstawicieli robotników. W Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego (ZNTK) rozpoczął się strajk. Podczas masówki robotnicy domagali się przyjazdu ministra komunikacji. Czesław Rutkowski, jeden z organizatorów strajku, został aresztowany w Szamotułach.

Czarny Czwartek 28 czerwca 1956 r.

godz. 6.00: Załoga W-3 nie podjęła pracy i zgromadziła się w hali przesuwnicy.

Następnie robotnicy obeszlili inne wydziały ZISPO (W-2, W-4, W-6, W-8). Ich załogi przyłączyły się do protestu.

godz. 6.35: Robotnicy ZISPO wyszli z zakładu i ul. Dzierżyńskiego udali się w kierunku centrum miasta. Do pochodu przyłączyli się robotnicy ZNTK, MPK i innych zakładów.

godz. 9.00-11.00: Na placu przed Zamkiem (siedzibą Miejskiej Rady Narodowej) zgromadziło się ok. 100 tys. ludzi. Wyłoniona z tłumu delegacja udała się na rozmowy z przewodniczącym MRN, Franciszkiem Frąckowiakiem. W czasie rozmów delegaci domagali się przyjazdu premiera Józefa Cy-

rankiewicza lub I sekretarza KC PZPR Edwarda Ochaba. Grupa manifestantów, która weszła do Zamku, wywiesiła na maszynie znajdującym się na dachu budynku białą flagę. Po rozmowach z przewodniczącym MRN wyłoniona wcześniej delegacja udała się do gmachu KW PZPR. Podczas rozmowy z Wincentym Kraśką – sekretarzem propagandy KW PZPR – ponownie przedstawiono żądanie przyjazdu do Poznania premiera Józefa Cyrankiewicza. **Około godz. 10.00** po raz drugi grupa demonstrantów weszła do budynku KW PZPR i pozrywała czerwone flagi. Inna grupa demonstrantów weszła do budynku KW MO i nakłaniała milicjantów do wzięcia udziału w manifestacji. Dowódca 10 Pułku Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW) wysłał 50 żołnierzy do budynku Wojewódzkiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Publicznego (WUBP) z zadaniem udzielenia pomocy w obronie gmachu. **Po godz. 10.00** w tłumie rozpowszechniła się plotka o aresztowaniu delegacji robotniczej. Tłum postanowił uwolnić delegatów.

Duże grupy demonstrantów udały się w kierunku więzienia przy ul. Młyńskiej i na ul. Kochanowskiego, gdzie znajdował się budynek WUBP. Po drodze z dachu budynku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przy ul. Dąbrowskiego zrzucano urządzenia, służące do zagłuszania zachodnich audycji radiowych. **Około godz. 10.15** demonstranci dotarli na ul. Kochanowskiego i na ul. Młyńską. **Około 10.50** nastąpił szturm na bramy więzienia, kilka osób przedostało się po drabinach przez mur i od wewnątrz otworzyło bramę. Następnie demonstranci otworzyli cele i wypuścili 252 więźniów. Na ul. Kochanowskiego demonstranci rzucający kamieniami zostali obłani przez funkcjonariuszy UB strumieniami wody. **Około godz. 11.00** padły strzały, pierwszych rannych manifestantów odwożono do szpitali im. Pawłowa i im. Raszei.

godz. 11.00-14.00: Znajdujący się przy ul. Młyńskiej demonstranci weszli do budynku Sądu Powiatowego i Prokuratury, skąd wyrzucili na ulicę akta i podpallili je. **Około godz. 11.30** rozbity został magazyn broni, znajdujący się w budynku więzienia. **Około godz. 11.00** komendant Oficerskiej Szkoły Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych (OSWPiZ) skierował do ochrony wyznaczonych obiektów ok. 300 elewów szkoły oraz 16 czołgów, 2 transportery BTR i 30 samochodów. Część z nich została opanowana przez demonstrantów, a załogi rozbrojone. Zarządzono alarm bojowy dla całego 2 Korpusu Pancernego, znajdującego się na poligonie w Biedrusku. W rejonie ul. Kochanowskiego wzmagiła się wymiana strzałów, trwało oblężenie gmachu WUBP, ostrzał budynku prowadzono z ponad 20 stanowisk.

godz. 14.00-18.00: Około godz. 14.00 wyładowała na Ławicy grupa osób z gen. Stanisławem Popławskim, który przejął kierowanie pacyfikacją miasta. **Po godz. 16.00** do Poznania wkroczyły jednostki 2 Korpusu Pancernego. W tym czasie grupy demonstrantów zabrały broń ze Studium Wojskowego w Wyższej Szkole Rolniczej (**godz. 14.30**) i Studium Wojskowego przy Akademii Medycznej (**godz. 15.30**), rozbroiły także VIII Komisariat MO na Junikowie (**godz. 15.00**), V Komisariat MO na Wildzie (**godz. 16.00**), posterunek MO w Swarzędzu (**godz. 17.00**) i Puszczykowie (**godz. 18.00**). **Do godz. 18.00** jako pierwsze wkroczyły do Poznania jednostki 19 Dywizji Pancerniej 2 Korpusu Pancernego.

godz. 18.00-21.00: Demonstranci zdobyli broń w Obozie Więźniów w Mrowinie (**godz. 18.30**), Studium Wojskowym na Politechnice Poznańskiej (**godz. 19.00**) i na posterunku MO w Mosinie (**godz. 19.30**). Około godz. 20.10 doszło do strzelaniny w Czempiniu, gdzie bezskutecznie próbowano rozbroić posterunek MO. W Poznaniu, szczególnie w rejonie budynku WUBP, nadal trwały walki między uzbrojonymi grupami a siłami bezpieczeństwa. Około godz. 20.00 przybyły do miasta jednostki 10 Dywizji Pancerniej 2 Korpusu Pancernego. O godz. 21.00 wprowadzono w Poznaniu godzinę milicyjną, która obowiązywała do 4.00 rano następnego dnia.

28/29 czerwca, godz. 21.00-4.00: Pomimo godziny milicyjnej walki trwały w kilku miejscach Poznania, głównie w okolicy ul. Kochanowskiego i Zamku. **Od godz. 1.30** w różnych punktach miasta dokonywano intensywnych aresztowań osób, które przewożono następnie do tzw. punktu filtracyjnego na Ławicy. **O godz. 22.00** przybyły do Poznania z obozu ćwiczebnego w Wędrzynie jednostki 4 Dywizji Piechoty 2 Korpusu Armijnego.

29 czerwca: W godz. 4.00-5.00: wkroczyły do Poznania jednostki 5 Dywizji Piechoty 2 Korpusu Armijnego. Jednostki 4 DP skierowane zostały do ZISPO, w rejon Międzynarodowych Targów Poznańskich oraz ul. Dąbrowskiego i ul. Polnej. Zadaniem jednostek 5 DP były m.in. ochrona gmachu WUBP, koczarski KBW, ZNTK, patrolowanie ulic i udział w likwidacji poszczególnych stanowisk ogniowych, co trwało **do około 17.00**. Część jednostek skierowana została do strajkujących zakładów pracy w Luboniu. Załogi większości zakładów pracy w Poznaniu nie podjęły pracy. W godzinach popołudniowych kilka tysięcy demonstrantów idących ul. Dąbrowskiego próbowało dojść przed budynek WUBP. Po zauważeniu stojących tam czołgów – tłum rozszedł się. **O godz. 19.30** premier Józef Cyrankiewicz wygłosił przemówienie radiowe.

30 czerwca: Całkowicie została przywrócona komunikacja autobusowa, tramwajowa i trolejbusowa. W niektórych zakładach pracy nadal trwały strajki (m.in. w ZNTK, Poznańskich Zakładach Sprzętu Motoryzacyjnego i Poznańskich Zakładach Rymarskich). Do późnych godzin nocnych w różnych miejscach

Poznania słychać było odgłosy strzałów. Na Cytadeli odbyły się oficjalne uroczystości pogrzebowe z udziałem premiera Józefa Cyrankiewicza. W godzinach popołudniowych rozpoczęto wycofywanie większości jednostek wojskowych z terenu Poznania.

3 lipca: Zakończył funkcjonowanie tzw. punkt filtracyjny na Ławicy.

8 lipca: Według oficjalnych danych do tego dnia zatrzymano 746 osób. Po wstępnym przesłuchaniu większość aresztowanych zwolniono. Przygotowywano 51 procesów przeciwko 135 oskarżonym.

27 września: Przed Sądem Wojewódzkim w Poznaniu rozpoczął się proces **Józefa Foltynowicza, Kazimierza Żurka i Jerzego Sroki** – tzw. proces trzech, oskarżonych o zamach na funkcjonariusza UB kaprala Zygmunta Izdebnego, który zmarł w wyniku odniesionych obrażeń. Proces zakończył się ogłoszeniem wyroków 8 października 1956 r. Tego samego dnia rozpoczął się proces m.in. **Zenona Urbanka** – tzw. proces dziewięciu, który zakończył się ogłoszeniem wyroku 12 października 1956 r.

5 października: Rozpoczął się proces m.in. **Janusza Kulasa** – tzw. proces dziesięciu. Został on przerwany, gdyż 3 listopada 1956 r. Sąd Wojewódzki w Poznaniu zwrócił akta sprawy Prokuratorowi Wojewódzkiemu w celu uzupełnienia śledztwa.

19-21 października: W Warszawie obradowało VIII Plenum KC PZPR, podczas którego Władysław Gomułka został wybrany na I sekretarza KC PZPR. W wygłoszonym na plenum referacie Gomułka dokonał przewartościowania oceny Poznańskiego Czerwca.

23 października: Prokurator Generalny nakazał zrewidowanie wszystkich wniesionych do sądów aktów oskarżenia odnoszących się do wydarzeń czerwcowych w Poznaniu, polecono także zwolnienie z aresztu tymczasowego wszystkich oskarżonych, na których nie ciążył zarzut zabójstwa.

Kalendarium opracowano na podstawie następujących publikacji: E. Makowski, *Poznański Czerwiec 1956 – pierwszy bunt społeczeństwa w PRL*, Poznań 2001; S. Jankowiak, E. Makowski, *Poznański Czerwiec 1956 w dokumentach*, Poznań 1995; E. J. Nalepa, *Pacyfikacja zbuntowanego miasta*, Warszawa 1992; *Poznański Czerwiec 1956*, pod red. J. Maciejewskiego i Z. Trojanowiczowej, Poznań 1990; *Wydarzenia czerwcowe w Poznaniu*, pod red. E. Makowskiego, Poznań 1981.

Kalendarium pochodzi z publikacji „Echo Poznańskiego Czerwca '56” wydanej przez Kuratorium Oświaty w Poznaniu.

Oprac. red. na podstawie materiałów udostępnionych przez Biuro Obchodów 50. Rocznicy Powstania Poznańskiego Czerwca '56

Fot. Archiwum IPN

Manifestanci udają się spod budynku ZUS w kierunku siedziby Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Na czele pochodu konduktorki z Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego (prawdopodobnie Stanisława Sobańska i Helena Przybyłek)

Fot. Leszka Paprzyckiego, udostępniona przez Wydawnictwo Miejskie w Poznaniu

Czołgi wysłane na pomoc oblężonemu gmachowi WUBP przez komendanta Oficerskiej Szkoły Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych

Fot. Leszka Paprzyckiego, udostępniona przez Wydawnictwo Miejskie w Poznaniu

Manifestanci uciekający przed kulami, padającymi z budynku WUBP przy ul. Kochanowskiego

Podsumowanie historii, tradycji i osiągnięć

Środowisko żołnierzy górników

Na podstawie rozkazu nr 36 ministra obrony narodowej gen. bryg. Edwarda Ochaba z dnia 5 sierpnia 1949 r. powołano pierwsze cztery bataliony pracy przymusowej liczące średnio po 1000 osób, które po przeszkoleniu wstępnym zostały skierowane do pracy w wytypowanych kopalniach węgla kamiennego. Kolejnym rozkazem z dnia 18 stycznia 1950 r. Nt 04/ORG ministra obrony narodowej marszałka Konstantego Rokossowskiego sformowano pięć dalszych batalionów do pracy w górnictwie, a w tajnym rozkazie tegoż ministra nr 008/MON z 1951 r. określono zasady politycznej selekcji i nabór poborowych, obowiązujący aż do 1959 r. Na tych zasadach utworzono w latach 1949-1959 pięćdziesiąt wojskowych batalionów pracy przymusowej, funkcjonujących jako Zastępcza Służba Wojskowa, a zatrudnionych w kopalniach węgla kamiennego na terenie całego Śląska oraz w kamieniołomach i zakładach wydobywania uranu w Kowarach. Zastępczą Służbę Wojskową zlikwidowano na rozkaz MON z dnia 20 sierpnia 1959 r. poprzez rozwiązanie ostatniego Wojskowego Batalionu Górniczego przy Kopalni „Wieczorek”.

Według danych Ministerstwa Obrony Narodowej w latach 1949-1959 w kopalniach pracowało przymusowo ponad 200 tysięcy żołnierzy, którzy nosili mundury Wojska Polskiego, składali tę samą przysięgę, lecz przeznaczono ich do zupełnie innych zadań.

Z tej liczby w kopalniach uranu pracowało 4000 żołnierzy. Dziś żyje ich zaledwie 321. Bardzo wielu żołnierzy zginęło w czasie pracy w kopalniach lub zmarło w wyniku odniesionych kontuzji i ran, a także nabytych chorób. Pierwsze inwalidztwa wojskowe z tego tytułu przyznano dopiero po 1991 r. Szczegółową gehennę tych młodych żołnierzy górników opisują wydane przez Związek Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Górników książki.

Chciałbym jeszcze na zakończenie historii powołania Zastępczej Służby Wojskowej wspomnieć o I Batalionie Pracy zwanym często „warszawskim”, powołanym 13 sierpnia 1949 r., stacjonującym w Oświęcimiu i pracującym w pobliskiej kopalni „Brzeszcze”. Żołnierze tego batalionu pochodzili w przeważającej liczbie z Warszawy: byli powstańcy, więźniowie polityczni, żołnierze AK, WIN, czy też synowie wysokich oficerów WP z okresu międzywojennego lub pozostający na Zachodzie.

Na pamiątkę tego wydarzenia ustanowiono Dzień Żołnierza Górnika, obcho-

Audycja prywatna u Papieża Jana Pawła II 27 września 2000 r. – wraz z poświęceniem sztandarów. Uczestniczyli w niej członkowie Krajowego Zarządu Związku Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Górników z prezesem Jerzym Pięciurkiem (na zdjęciu pierwszy z lewej obok Ojca Świętego) oraz wybrani delegaci z Okręgów

Podpisanie porozumienia o współpracy z ministrem obrony narodowej 12 maja 2005 r. Podpisują: wiceminister Maciej Górski, prezes Krajowego Zarządu ZRPŻG Janusz Teczkowski oraz (z lewej) sekretarz KZ ZRPŻG Tadeusz Jarek. Pierwszy z prawej stoi Dyrektor Departamentu Wychowania i Promocji Obronności Krzysztof Sikora

dzony zawsze 5 września w rocznicę powołania I Batalionu Pracy.

Również dla uczczenia jego żołnierzy wmurowano we wrześniu 2000 r. tablicę pamiątkową na terenie byłych koszar w Oświęcimiu (dziś stacjonuje tu elitarna jednostka WP).

Tyle o przeszłości – genezie powstającego na bazie tamtych wydarzeń Związku.

Obecne stowarzyszenie byłych żołnierzy górników rozpoczęło starania założy-

cielskie poprzez powstające luźne ogniwa terenowe oraz grupę działaczy centralnych już na początku roku 1991.

Oficjalnie środowisko (z siedzibą władz krajowych na terenie m.st. Warszawy) zostało zarejestrowane 10 kwietnia 1992 r. przez Sąd Wojewódzki w Warszawie, w grupie

Stowarzyszeń pod Nr RST 1279. Stowarzyszenie nosiło nazwę **Związek Represjonowanych Żołnierzy Górników**, licząc w dniu rejestracji około 44 tys. członków, w tym około 4 tys. żołnierzy z zakładów wydobywania rud uranu.

Składało się z 49 Okręgów (w każdym ówczesnym województwie). Z czasem Okręgi utworzyły Koła Terenowe, które w liczbie 100 działają do dziś.

Zmiana nazwy Stowarzyszenia z dodaniem słów „**Represjonowanych Politycznie**” nastąpiła na Nadzwyczajnym Zjeździe 21 lipca 2000 r. – i nawiązywała do specjalnej Ustawy Sejmu RP.

Aktualnie stowarzyszenie liczy około 18600 członków i 4274 wdowy (na prawach członków) oraz zaledwie 320 byłych żołnierzy z zakładów wydobywania uranu, tworząc jednolity Związek w 45 Okręgach i 100 Kółach Terenowych. Liczba członków zmniejsza się z przyczyn biologicznych, jako że średni wiek byłych żołnierzy wynosi 70-80 lat.

Czynimy wszystko, aby pamięć o 200 tysiącach byłych żołnierzy górników przy-

musowo zatrudnianych w kopalniach węgla kamiennego, kamieniołomach oraz zakładach wydobywania rud uranu w latach 1949-1959 przetrwała jak najdłużej w pamięci wszystkich Polaków i powodowała chwilę zadumy przy naszych licznych pomnikach i tablicach epitafijnych.

Zgodnie z naszym Statutem do zakresu działania związku należy przede wszystkim:

- skupianie żołnierzy górników oraz wdów po byłych żołnierzach,
- reprezentowanie środowiska Związku wobec władz państwowych, Sejmu i Senatu RP, rządu oraz samorządu terenowego,
- podejmowanie różnorodnych działań na rzecz środowiska w sprawach i interesach swoich członków,
- udzielanie wszelkiej pomocy byłym żołnierzom oraz wdowom.

Zgodnie z tymi zasadami Związek doprowadził do uchwalenia przez Sejm RP:

- pierwszej ustawy o żołnierzach górnikach z dnia 2 września 1994 roku, która oprócz oficjalnego uznania środowiska przyniosła pewne przywileje dla członków w postaci świadczeń wypłacanych przez ZUS lub KRUS – zależnie od długości pełnionej służby,
- druga ustawa nowelizacyjna z dnia 10 września 1999 roku przyniosła bardzo duży zakres przywilejów i rekompensat finansowych. Wypłacono wtedy jednorazowe odszkodowanie dla byłych żołnierzy z zakładów wydobywania uranu, a wdowy uzyskały część świadczeń po zmarłych mężach.

Związek czyni starania o uzyskanie ulg na przejazdy PKS oraz zwolnienie z opłat abonamentowych RTV dla naszych żołnierzy.

12 maja 2005 r. stowarzyszenie nasze podpisało porozumienie o wzajemnej współpracy i promocji obronności z ministrem obrony narodowej, zacieśniające dotychczasowe stosunki z Wojskiem Polskim nie tylko na szczeblu centralnym, ale również w terenie.

Aktualnie prawie 60 proc. naszych jednostek terenowych, w tym władze krajowe, ma swe siedziby w obiektach wojskowych oraz korzysta z różnych przywilejów związanych z podjętą współpracą.

Stowarzyszenie skupia w swych szeregach:

- kombatantów (ponad 30 proc. ogółu członków Związku) z różnych formacji zbrojnych i represyjnych okresu wojennego i powojennego, którzy przeszli również przez pracę w kopalniach węgla, zachowując obecnie podwójną przynależność organizacyjną,

- połowa członków Związku to żołnierze górnicy pochodzenia chłopskiego,
- pozostała część to synowie inteligencji, byłych wojskowych oraz mieszkańców miast.

Związek szczeni się tym, że w jego gronie jest wiele osób z tytułem profesora i doktora, ludzi z wyższym wykształceniem w różnych dziedzinach, osiągniętych po wyjściu z wojska, jak również duchownych, którzy byli wcześniej żołnierzami górnikami.

W ostatnim 10-leciu napisano – z naszą pomocą – 10 prac doktorskich, bardzo wiele magisterskich, dotyczących naszego środowiska, nie licząc zwycięskich Międzyszkolnych Olimpiad.

Przygotowaliśmy i opublikowaliśmy 10 książek dotyczących naszej historii. W przygotowaniu jest album zdjęciowo-opisowy pt. „Ocalić od zapomnienia”,

Pomnik Żołnierza Górnika na Cmentarzu Wojskowym na warszawskich Powązkach

Delegacje Międzynarodowej Konfederacji przy Pomniku Żołnierza Górnika na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach 20 października 2001 r. Stoją od lewej: czwarty prezydent Konfederacji płk Vladimír Lopatuk (Czechy), prezes ZRPŻG Jerzy Pięciurek, Włodzimierz Pelc – pierwszy prezes Związku. Ponadto – delegaci ze Słowacji, Węgier, Czech i Polski. Pierwszy z prawej: Janusz Teczkowski, wiceprezes Krajowego Zarządu ZRPŻG

prezentujący najważniejsze i upamiętnione wydarzenia z życia Związku.

Od 1997 roku posiadamy własny **Krzyż Związku**, który nadaliśmy ponad 10 tysiącom naszych żołnierzy. Nadaliśmy go również osobom zasłużonym dla Związku spoza naszych szeregów, w tym również oficerom i generalicji, wśród których znaleźliśmy duże uznanie.

W czasie uroczystości państwowych, wojskowych czy związkowych środowisko jest licznie reprezentowane przez nasze poczty sztandarowe z udziałem żołnierzy

górników w mundurach WP, a nasi kombatanci posiadają również stopnie oficerskie.

Do szczególnych wydarzeń w życiu Związku należy zaliczyć:

- audiencję prywatną u naszego Papieża Jana Pawła II we wrześniu 2000 r.,
- umieszczenie nas na stałe w kalendarzu Ogólnopolskich Pielgrzymek Żołnierzy Górników na Jasną Górę w dniach 29-30 kwietnia – w tym roku odbędzie się X pielgrzymka,
- odsłonięcie 5 września 1999 roku Centralnego Pomnika Żołnierza Górnika oraz wybudowanie Kwater Weteranów Związku na Cmentarzu Wojskowym na warszawskich Powązkach,
- odsłonięcie 4-5 października 2003 r. Pomnika Wotywnego w Licheniu na terenie Sanktuarium,
- sympozjum naukowe 19 października 2001 r. z udziałem przedstawicieli rządu, Sejmu, Senatu oraz gości zagranicznych.

Od 10 kwietnia br. trwają obchody XV-lecia założenia Związku i zachowania jego jednolitości.

Stowarzyszenie nasze jest także współzałożycielem Międzynarodowej Konfederacji Wojskowych Obozów Prac Przymusowych z siedzibą w Pradze. Konfederacja skupia żołnierzy prac przymusowych z Czech, Węgier, Słowacji, Rumunii i Polski. Prezydentem Konfederacji jest aktualnie płk armii czeskiej Vladimír Lopatuk.

Nasi koledzy z Konfederacji, w odróżnieniu od nas, podlegają administracyjnie pod macierzyste MON, otrzymując środki na swoją działalność.

Na zakończenie chcę podkreślić, że współpracujemy z licznymi środowiskami kombatantkimi w Polsce, nasi przedstawiciele zajmują wysokie funkcje w Porozumieniach Kombatantkich przy Urzędach Wojewódzkich.

Jak podobne nam stowarzyszenia, zblizamy się nieubłaganie do końca swej działalności, pozostawiając po sobie wiele trwałych pamiątek w postaci pomników, tablic epitafijnych, sztandarów oraz dużej liczby książek przekazanych do wielu szkół, środowisk czy bibliotek uniwersyteckich.

Rozpoczęte XV-lecie jest w pewnym sensie podsumowaniem naszej historii, tradycji i osiągnięć.

Janusz TECZKOWSKI
wiceprezes Krajowego Zarządu Związku
Represjonowanych Politycznie
Żołnierzy Górników
Zdjęcia: archiwum ZRPŻG

Pamięć o cierpieniach milionów rodaków, pomoc dla tych, którzy przeżyli koszmar obozów

10 maja br. w Warszawie odbyły się – zorganizowane pod honorowym patronatem Prezydenta RP **Lecha Kaczyńskiego**, Prymasa Polski **Józefa kardynała Glempa** oraz pełniącego obowiązki kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych sekretarza stanu **Pawła Wypycha** – uroczystości związane z obchodami 60-lecia działalności Polskiego Związku byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych.

W godzinach przedpołudniowych odprawiona została Msza

św. w intencji zmarłych i pomordowanych w hitlerowskich więzieniach i obozach koncentracyjnych. Następnie złożono wieńce przed Grobem Nieznanego Żołnierza, po czym delegaci na Zjazd udali się do Centrum Konferencyjnego Ministerstwa Obrony Narodowej przy ul. Żwirki i Wigury, gdzie odbyła się uroczysta akademicka.

Zebranych przywitał prezes PZbWPHWiOK **Stefan Kozłowski**, który następnie przekazał przewodniczenie akademii wiceprezesowi Zarządu Głównego, jednocześnie prezesowi Okręgu

Szczecińskiego PZbWPHWiOK, **Leonardowi Cywińskiemu**. Odczytany został list z gratulacjami i życzeniami od Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej **Lecha Kaczyńskiego**. Dyrektor Departamentu Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych UdSKIOR **Krzysztof Skolimowski** odczytał list skierowany na rę-

150 tysięcy osób i prowadził bardzo ożywioną działalność, w tym również gospodarczą. Bezprawnie rozwiązano go jednak z przyczyn politycznych we wrześniu 1949 r. – pozbawiając tożsamości i majątku. Po 40 latach Związek jednak się odrodził, zachowując organizacyjną ciągłość. Podjęto skuteczne

działania o uzyskanie odszkodowań od rządu RFN, organizując jednocześnie pomoc humanitarną dla swych członków. Obchodzący w tym roku rocznicę 60-lecia istnienia Polski Zwią-

Fot. Ewa Dumin

Fot. Ewa Dumin

ce prezesa **Stefana Kozłowskiego** od pełniącego obowiązki kierownika UdSKIOR sekretarza stanu **Pawła Wypycha** z gratulacjami i podziękowaniami za *lata ofiarnej pracy i utrwalanie pamięci o cierpieniach milionów rodaków w okresie mrocznych dni okupacji hitlerowskiej*.

W swoim referacie przewodniczący Rady Naczelnej PZbWPHWiOK prof. **Leszek Żukowski** przypomniał historię Związku oraz osoby zaangażowane w jego działalność. Zarejestrowany w 1946 r. Związek zrzeszał blisko

złoty byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych kieruje się nadrzędną ideą integracji środowiska ofiar hitlerowskiego nazizmu, ludzi ocalałych z wojennego koszmaru, którzy przetrwali piekło obozowe Auschwitz-Birkenau, na Majdanku, w innych fabrykach śmierci stworzonych przez okupanta na ziemiach polskich, w Niemczech i państwach zagarniętych przez III Rzeszę.

Oprac. E.D.

KOMUNIKAT

Zarządu Koła Buchenwald-Dora

Polskiego Związku byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych

Muzea obozów koncentracyjnych Mittelbau-Dora w Nordhausen i Buchenwald koło Weimaru w Turyngii proszą o nadsyłanie oryginałów lub prawidłowo wykonanych, potwierdzonych za zgodność z oryginałem i podpisanych kopii fotografii i dokumentów związanych z wyżej wymienionymi obozami i ich filiami, przede wszystkim z okresu kwiecień – maj 1945 r. Koszta z tym związane będą zwrócone w drodze obopólnego porozumienia.

Zwracać należy się bezpośrednio do **Stiftung Gedenkstaetten Buchenwald und Mittelbau – Dora, Kohnsteinweg 20 D 99734 Nordhausen (Niemcy); tel. +49 3631 4958 0, faks +49 3631 4958 13, internet: www.dora.de oraz e-mail: info@dora.de**

Zbigniew MIKOŁAJCZAK
były więzień Buchenwaldu nr 96880 i Dory nr 104794
wiceprezes Klubu Koła Buchenwald-Dora

W rocznicę wyzwolenia hitlerowskich obozów koncentracyjnych

Kwiecień to Miesiąc Pamięci Narodowej, a data 11 kwietnia jest symboliczną datą wyzwolenia hitlerowskich obozów koncentracyjnych. Tak postanowiono na I Międzynarodowej Konferencji Federacji Więźniów Politycznych Hitlerowskich Obozów Koncentracyjnych (FIAP) w Paryżu w dniu 12 grudnia 1946 r.

Wierna tym postanowieniom – podobnie jak w latach ubiegłych – Okręgowa Rada Środowiskowa b. Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych przy Zarządzie Okręgowym ZKRP i BWP w Krakowie zorganizowała w dniach 10-23 kwietnia br. uroczystości, podczas których oddano hołd ofiarom hitlerowskiego ludobójstwa oraz poświęcono obelisk *Pamięci pomordowanych w hitlerowskich obozach koncentracyjnych i obozach zagłady* na Skwerze Więźniów Obozów Koncentracyjnych w Krakowie. Nadmienić należy, że obelisk jest darem społeczeństwa miasta Krakowa.

Uroczystości rozpoczęto od złożenia w dniu 10 kwietnia br. kwiatów w miejscach martyrologii Narodu Polskiego na terenie Krakowa, m.in.: byłego obozu koncentracyjnego w Płaszowie, byłej siedziby gestapo przy ul. Pomorskiej 2, przed obeliskiem pomordowanych w hitlerowskich obozach koncentracyjnych i obozach zagłady, w miejscach, gdzie rozstrzelano więźniów Montelupich, przy ul. Grotgera oraz na cmentarzu Wzgórza Krzesławickie.

Natomiast w dniu 11 kwietnia br. przed pomnikiem więźniarskim na cmentarzu Rakowickim, w obecności władz wojewódzkich, miejskich, przedstawicieli placówek dyplomatycznych, Wojska Polskiego, organizacji więźniarskich, kombatanckich, społecznych oraz licznie zebranej młodzieży szkolnej i harcerskiej odbyła się uroczystość poświęcona pamięci ofiar hitlerowskich obozów koncentracyjnych,

Podczy sztandarowe podczas uroczystości poświęcenia obelisku „Pamięci pomordowanych w hitlerowskich obozach koncentracyjnych i obozach zagłady”

nych, którą zakończył Apel Poległych oraz salwa honorowa oddana przez Kompanię Reprezentacyjną Wojska Polskiego, zaś zebrani złożyli u stóp pomnika liczne wieńce i wiązanki kwiatów oraz zapalili znicze.

Obchody tej rocznicy zakończono w dniu 23 kwietnia br. uroczystą Mszą św. w kościele św. Szczepana, po której dokonano poświęcenia pamiątkowego obelisku.

Henryk CZUBAJ
sekretarz Okręgowej
Rady Środowiskowej
b. Więźniów Politycznych
Hitlerowskich Więzień i Obozów
Koncentracyjnych
przy Zarządzie Okręgowym
ZKRP i BWP

Projekt

„Historia Mówiona”

Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitzu i Holokauście rozpoczęło projekt „Historia Mówiona”. Głównym jego celem jest zebranie możliwie jak największej liczby relacji byłych więźniów KL Auschwitz. Relacje te, nagrywane w formie audio-wideo, byłyby swoistym testamentem tamtego pokolenia.

Projekt „Historia Mówiona” zakłada nagrywanie i archiwizowanie w ciągu dwóch lat (kwiecień 2006 r. – kwiecień 2008 r.) jak największej liczby relacji byłych więźniów KL Auschwitz w postaci cyfrowej. Jego twórcy zakładają, że uda się przeprowadzić wywiady z ok. 300 osobami.

Podczas wywiadu główny akcent położony zostanie na historię aresztowania i pobytu w obozie. Wywiady rozszerzone będą jednak o losy przedwojenne świadka i jego dzieje powojenne. Dużą część pracy w projekcie wykonają wolontariusze. Bez ich uczestnictwa realizacja projektu na tak dużą skalę byłaby raczej niemożliwa.

Wszystkie dane, które zostaną zebrane i udostępnione w trakcie projektu, podlegają ustawie o ochronie danych osobowych. Wybrane dane teleadresowe będą udostępniane wolontariuszom tylko na czas przeprowadzenia wywiadów. Wolontariusze w MCEAH podpiszą stosowne zobowiązanie o przestrzeganiu przepisów ustawy o ochronie danych osobowych.

Osoby udzielające wywiadu – na własną prośbę – mogą zastrzec sobie prawo do autoryzacji wywiadu. Wszyscy byli więźniowie poproszeni zostaną o podpisanie oświadczenia o zgodzie na wykorzystanie materiałów w ramach działalności edukacyjnej prowadzonej przez Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitzu i Holokauście / Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau.

Bliższe informacje:

Bartosz BARTYZEL, Jacek LECH
Sekcja Informacyjna MCEAH
Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu
ul. Więźniów Oświęcimia 20
32-603 Oświęcim
tel. +48 (0) 33 844-80-43
e-mail:
bartosz.bartyzel@auschwitz.org.pl;
jacek.lech@auschwitz.org.pl

Fort VII – Nie zapominamy!

Miesiąc Pamięci Narodowej rozpoczął się w Poznaniu uroczystością w Forcie VII, który był w czasie II wojny światowej pierwszym niemieckim obozem koncentracyjnym utworzonym na terytorium Polski już w październiku 1939 r. W dniu 6 kwietnia br. o godzinie 12.00 sygnał trębacza zainaugurował uroczystość. Wzięli w niej udział więźniowie obozów koncentracyjnych, kombatancki, władze wojewódzkie w wicewojewodę na czele, władze miejskie reprezentowane przez prezydenta i przewodniczącego Rady Miasta; senatorowie i posłowie wielkopolscy, kilkusetosobowa grupa młodzieży i 52 sztandary związkowe i szkolne.

Wstępne okolicznościowe przemówienie wygłosił **Stefan Makné**, prezes Okręgu Polskiego Związku byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych. Następnie przemawiał prezydent Poznania **Ryszard Grobelny**. Spotkanie uświetnił okolicznościowy spektakl w wykonaniu uczniów Gimnazjum nr 36 w Poznaniu, przygotowany przez **Annę Domagała**. Po odmówieniu modlitwy za zmarłych, odśpiewaniu „Roty” i odtrąbieniu apelu, przy akompaniamencie werbli wojskowych – liczne delegacje złożyły wieńce i kwiaty przed Ścianą Straceń. Na zakończenie uroczystości zaproszono gości do zwiedzenia nowo otwartej wystawy zatytułowanej „Z Fortu VII do Ravensbrück”.

Kolejnym upamiętnieniem cierpień wojennych była Msza św. za zmarłych, odprawiona w kościele kombatanckim przy ul. Fredry w dniu 9 kwietnia br. oraz prelekcje w szkołach.

Jan PODHORSKI
wiceprzewodniczący
Wojewódzkiej Rady Kombatanatów
i Osób Represjonowanych

Zebrałiśmy się dzisiaj tradycyjnie, jak co roku, w miejscu szczególnym – Forcie VII – pierwszym niemieckim obozie koncentracyjnym na terenie II Rzeczypospolitej. Pierwszym, bo założonym już na początku października 1939 r. przez Niemców w wyniku zbrodniczej hitlerowskiej ideologii. Od razu zamęczano i mordowano tutaj polskich patriotów. Tych, których nie zamęczono, wysyłano do dużych obozów koncentracyjnych na terenie Niemiec, gdzie ich życie miało trwać 3-6 miesięcy. Takie były tajne dyrektywy Reichssicherheitshauptamt – Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy w Berlinie.

Po akcjach Einsatzgruppe IV, gdzie rozstrzeliwano od razu po kilkunastu najznakomitszych polskich obywateli w miastach Wielkopolski, Fort VII stał się następnym etapem martyrologii Polaków i synonimem terroru hitlerowskiego. Mało kto wie, że to tutaj po raz pierwszy mordowano więźniów gazem – metodę tę stosowano później na wielką skalę w Auschwitz. Szacuje się, że przez

obóz przeszło 40 tysięcy więźniów, z których wielu zginęło. Prawdziwej liczby nie dowiemy się już nigdy, gdyż Niemcy skrzętnie zacierali ślady swoich zbrodni. Równocześnie rozpoczęły się inne prześladowania ludności polskiej, z których wymienić należy przede wszystkim masowe wysiedlenia do Generalnej Guberni.

„Polen müssen ausgerottet werden” – Polacy muszą być wytępieni – ta główna, lecz tajna dyrektywa Hitlera przyświecała poczynaniom hitlerowców w Polsce.

Przed czterema dniami obchodziliśmy pierwszą smutną rocznicę śmierci Papieża Jana Pawła II. Stosując się do nauk naszego wielkiego Polaka, przebaczymy, lecz nie zapominamy. Nie zapominamy, gdyż zapomnieć nam nie wolno! (...)

[Fragment przemówienia Stefana MAKNÉ, przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Kombatanatów i Osób Represjonowanych, wygłoszonego na uroczystości w Forcie VII w dniu 6 kwietnia br.]

Dyskusja o problemach kombatantów

27 marca br. w siedzibie Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie odbyło się posiedzenie Rady Kombatantów Województwa Mazowieckiego. W spotkaniu uczestniczył wojewoda mazowiecki Tomasz Koziński.

Podczas posiedzenia przewodniczący Rady Kombatantów Województwa Mazowieckiego **Józef Koleśnicki** przedstawił sprawozdanie z działalności Rady w 2005 roku. Przypomniał także, iż środowisko kombatantów i osób represjonowanych w województwie mazowieckim liczy ok. 45 tys. osób, spośród których ok. 15 tys. mieszka w Warszawie. Nieco ponad 50% środowiska to weterani, stowarzyszeni w organizacjach kombatanczych, które mają swoich przedstawicieli w Radzie Kombatantów. Mówca podkreślił, iż obecnie najważniejszym problemem środowiska są kwestie dotyczące ochrony zdrowia. Dziękując za dotychczasową współpracę z władzami województwa oraz z Urzędem do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych – płk J. Koleśnicki zapewnił, że nowy wojewoda **Tomasz Koziński** jest – jak się wyraził – autentycznym przyjacielem kombatantów i nadal będzie troszczył się o to środowisko.

W dyskusji, jaka się następnie wywiązała, głos zabrała m.in. prezes Środowiska Oberlängen – **Eugenia Maria Cegielska**, reprezentująca w Radzie m.in. Polski Związek byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych. Wyraziła nadzieję, że na terenie województwa nastąpi zwiększenie pomocy socjalnej i zdrowotnej. Mówiła również o potrzebie zobowiązania zakładów opieki zdrowotnej do zapewnienia kombatantom pierwszeństwa w dostępie do lekarzy specjalistów. Z kolei prezes **Wojciech Militz** mówił o współpracy Środowiska Żołnierzy Pułku AK „Baszta” i Innych Mokotowskich Oddziałów Powstańczych ze szkołami. Jednocześnie podjął temat zabezpieczenia spuścizny po stowarzyszeniach kombatanczych. Prezes Klubu Kościuszkowców **Roman Nogal** zgłosił postulat zwołania specjalnej narady z udziałem dyrektorów szpitali, której celem byłaby koordynacja opieki zdrowotnej nad kombatantami.

Inni uczestnicy posiedzenia mówili m.in.: o sprawach socjalnych i problemach organizacyjnych stowarzyszeń (prezes Stołecznego Środowiska 1 Dywizji Pancerniej gen. St. Maczka KZBZPSZnZ **Janusz Gofuchowski**), o organizacji opieki zdrowot-

nej nad kombatantami (naczelnik Wydziału Spraw Socjalnych i Zdrowotnych UdSKiOR **Andrzej Mossakowski**), o działalności w zakresie upamiętniania i współpracy z młodzieżą (członek prezydium Rady, prezes Zarządu Okręgu Warszawskiego OZZBCh **Eugeniusz Gotowicz**).

Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej w MUW **Halina Lipke** poinformowała o działalności Powiatowych Rad Kombatanczych jako ciał doradczych starosty oraz o współpracy z Domami Pomocy Społecznej – po wprowadzeniu częściowej odpłatności za pobyt w DPS przez rodzinę oraz gminę nie ma już kolejek do Domów Kombatanta. Nie oznacza to jednak, że znikły problemy Domów Kombatanta (dysponują niejednokrotnie wolnymi miejscami) lub samych kombatantów, których rodzin często nie stać na dopłacanie do pobytu w DPS.

Na zakończenie narady, pełnomocnik wojewody do spraw kombatantów i osób represjonowanych **Zbigniew Czapllicki** przekazał uczestnikom materiały nt. „Kierunki działania Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego na rzecz integracji środowisk kombatanczych w 2005 r.”.

Wojewoda mazowiecki Tomasz Koziński zapewnił, że będzie troszczył się o kombatantów

Podczas posiedzeń Rady omawiane są najważniejsze problemy nurtujące środowiska kombatanczych

14 stycznia w Tarnowie odbyło się spotkanie oplatkowe w świetlicy PKP, zorganizowane przez Związek Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego Oddział Tarnów. Spotkanie poprowadzili: prezes oddziału WiN Stanisław Schabowski i prezes ZWPOS Oddział Tarnów. Przybyli członkowie ZWPOS z Dębicy, Pilzna, Pleśnej, Gromnika, Lisiej Góry, Tarnowa, Tuchowa i Dąbrowy Tarnowskiej oraz innych miejscowości.

15 stycznia we Wrocławiu, w kościele parafialnym oo. Redemptorystów odbyło się spotkanie oplatkowe, zorganizowane przez Związek Sybiraków III RP we Wrocławiu (należący do Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń Sybirackich).

18 stycznia w Brzegu odbyła się IV konferencja sprawozdawczo-wyborcza Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych w Brzegu. Głównym punktem programu było sprawozdanie prezesa Zarządu Adama Kownackiego, który omówił działalność związku w czasie mijającej kadencji. Następnie zebrani złożyli prezesowi Kownackiemu życzenia z okazji 81. urodzin. Potem przystąpiono do wyborów nowego Zarządu brzeskiego ZKRP i BWP. Prezesem został ponownie Adam Kownacki, wiceprezesem Franciszek Kopeć, a sekretarzem Anna Nowotna-Laskus.

19 stycznia w Warszawie, w rocznicę ostatniego rozkazu ostatniego dowódcy Armii Krajowej gen. Leopolda Okulickiego ps. „Niedźwiadek”, w Centralnej Bibliotece Wojskowej odbyło się spotkanie Klubu Historycznego im. gen. St. Roweckiego „Grota” nt. *Informacja Wojskowa. Kontrwywiad czy wojskowa policja*. Przewodniczącą Klubu Czesław Cywiński, otwierając spotkanie powiedział: – *W sowietyzacji Polski na niespotykaną skalę, w niszczeniu najlepszych synów naszego narodu szczególnym okrucieństwem odznaczała się Informacja Wojskowa*. Współorganizatorem spotkania było Wojskowe Biuro Badań Historycznych z jego dyrektorem, Krzysztofem Komorowskim. Obecni byli: m.in. Biskup Polowy WP gen. dyw. Tadeusz Płoski, wiceprezes IPN Janusz Krupski, dyrektor Departamentu Wychowania i Promocji Obronności MON Krzysztof Sikora. Dyrektor Biura Edukacji Publicznej IPN Jan Żaryn w imieniu prezesa IPN Janusza Kurtyki zadeklarował wolę rozwijania współpracy ze środowiskiem SZŻAK. Minutą ciszy uczczono pamięć zmarłych żołnierzy AK: historyka, prof. Józefa Garlińskiego oraz ks. Jana Twardowskiego.

20 stycznia w Krakowie prezydent miasta uhonorował kombatantów odznaką „Honoris gratia”. Otrzymali je członkowie Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej i Więźniów Politycznych w Krakowie, Stowarzyszenia Polskich Kombatantów Weteranów Walk o Niepodległość 1919-1956 im. gen. St. Roweckiego „Grota”, ZKRP i BWP – m.in. członkowie ZO w Krakowie: prezes Józef Kopczyński, wiceprezes Wiktor Krzyżanowski i Józef Kossobudzki-Orłowski. Prezydent uhonorował też pośmiertnie Roberta Bodnara – działacza niepodległościowego, m.in. inicjatora utworzenia Komitetu Upamiętniania Powstania Narodowego 1846 r. i renowacji grobu Edwarda Dembowskiego.

Ciąg dalszy na str. 20

Lagarde – ostatnia bitwa kampanii wrześniowej (Czerwcowe refleksje grenadierów)

Po raz dziesiąty grenadierzy spod Lagarde będą obchodzić w Warszawie w dniu 17 czerwca święto swojej Dywizji przy swoim pomniku i na swoim skwerze na skrzyżowaniu ul. Grenadierów z aleją Stanów Zjednoczonych.

Gdy dnia 17 czerwca 1997 roku odsłanianie ten pomnik – dwie główne myśli przyświecały jego inicjatorom. Pierwsza nawiązywała do wielkiej tradycji walk formacji polskich grenadierów – począwszy od Legionów gen. **Dąbrowskiego** – uwiecznioną w pamięci narodowej piosenką żołnierską „Jeszcze Polska nie zginęła”, skomponowaną w 1797 roku na ziemi włoskiej, która towarzyszyła ich walkom o wolność w kampaniach napoleońskich, w Księstwie Warszawskim i w Powstaniu Listopadowym, a w 1926 roku została oficjalnie uznana za Polski Hymn Narodowy.

Druga myśl nawiązywała do podobnego, lecz mało znanego epizodu z dziejów oręża polskiego, jakim było utworzenie po kampanii wrześniowej Armii Polskiej we Francji, a w szczególności walki stoczone przez jej 1 Dywizję Grenadierów w czerwcu 1940 r. na froncie lotaryńskim. Myśl ta była wyrazem dążeń żyjących w Polsce uczestników tych walk, stowarzyszonych w środowisku grenadierów Krajowego Związku b. Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, do wypełnienia białej plamy w historii Wojska Polskiego, która w ich odczuciu pokrywała okres od zakończonej klęską kampanii wrześniowej na ziemiach polskich do pierwszych czynów bojowych pod Lenino i Monte Cassino w końcowej, zwycięskiej fazie drugiej wojny światowej. Kierowani tym odczuciem starali się oni nie tylko uprzęścić szerszym kręgom społeczeństwa wiedzę o tym mało znanym epizodzie, ale również o to, aby zyskał on odpowiednią rangę w kalendarium obchodów narodowych rocznic historycznych.

Czy odczucie to było słuszne? Pod wieloma względami tak. We wspomnianym okresie historia II wojny światowej odnotowała trzy kolejne wydarzenia z udziałem polskich sił zbrojnych: bitwę o Narvik, kampanię formacji gen. Sikorskiego we Francji i obronę Tobruku.

Brygada Podhalańska, która uczestniczyła w desancie brytyjskim w Norwegii, została ewakuowana pod Narvik i brała udział w dalszych działaniach wojennych, a wydana bezpośrednio po wojnie reportażowa powieść **Xawerego Pruszyńskiego** „Droga wiodła przez Narvik” rozpowszechniła, zwłaszcza wśród młodzieży, wiedzę o tym wydarzeniu.

Brygada Karpacka, uczestnicząca w obronie Tobruku, brała udział w późniejszych walkach 2 Korpusu gen. **Wł. Andersa** we Włoszech, rozślawionych w społeczeństwie barwnym językiem Melchiora Wańkowicza w jego trzytomowej epopei „Bitwa o Monte Cassino”, a jeszcze bardziej przez żołnierską piosenkę „Czerwone maki na Monte Cassino”.

Jeśli chodzi natomiast o Armię Polską gen. **Wł. Sikorskiego** we Francji, to różne losy spotkały jej trzy wyszkolone i uzbrojone formacje w czerwcu 1940 roku.

Brygada Pancerna gen. **S. Maczka** po ciężkich walkach w obronie Paryża została ewakuowana do Wlk. Brytanii, po czym w 1944 roku po wylądowaniu aliantów we Francji wzięła udział w ich zwycięskim marszu przez północną Francję, Belgię, Holandię aż do Wilhelmshaven na terytorium Niemiec. Ma ona swój piękny pomnik w Warszawie na placu Inwalidów, gdzie rocznicowe obchody odbywają się kilka razy w roku – przy współudziale Ambasady Królestwa Holandii i władz wyzwolonego przez Dywizję miasta Bredy.

Z kolei 2 Dywizja Strzelców Pieszych, rozlokowana na pograniczu Francji ze Szwajcarią, po kilku potyczkach z nacierającymi wojskami niemieckimi dnia 17 czerwca 1940 r. wycofała się do Szwajcarii, gdzie została internowana do końca wojny.

I w końcu, 1 Dywizja Grenadierów – której losy są najmniej znane, i która wciąż upomina się o swoje miejsce w historii oręża polskiego. Jej zadaniem bojowym w czasie kampanii francuskiej 1940 roku było

osłanianie odwrotu wojsk francuskich z linii Maginota. Dywizja stoczyła ciężkie walki na linii kanału Marne – Ren, m.in. pod Dieuze i Lagarde. Okrążona przez wojska niemieckie w „kotle” lotaryńsko-alzackim, walczyła do końca, aż do kapitulacji Francji w dniu 22 czerwca, ponosząc udokumentowane straty w liczbie ponad 900 zabitych i 1.500 rannych. W tym dniu rozkazem Naczelnego Wodza gen. **Wł. Sikorskiego** została rozwiązana, zniszczyła posiadaną broń, amunicję i dokumenty, a grenadierzy – zgodnie z rozkazem – starali się grupami lub pojedynczo wydostać z okrążenia. Ci, którym udało się uniknąć niewoli, włączyli się do francuskiego ruchu oporu lub przedostali się do Szwajcarii, gdzie zostali internowani, bądź też różnymi drogami dotarli do polskich jednostek wojskowych w Wielkiej Brytanii lub na Bliskim Wschodzie i uczestniczyli w ich późniejszych działaniach wojennych.

Trudno się dziwić, że tak mało znane były – i nadal są mało znane – historyczne losy 1 Dywizji Grenadierów. Społeczeństwo polskie ciężko przeżywało klęskę wrześniową i pierwsze represje okupantów, niewiele wiedziało o polskich formacjach wojskowych we Francji. Klęska Francji w sześciotygodniowych walkach w czerwcu 1940 r. – po ponad półrocznym oczekiwaniu na podjęcie przez aliantów skutecznych działań na froncie zachodnim – pogłębiła nastroje przygnębienia, pozbawiając społeczeństwo nadziei na rychłe zwycięskie zakończenie wojny. A po wojnie nie było nikogo, kto byłby w stanie opisać losy tej rozwiązanej i rozproszonej Dywizji i utrwalić pamięć o niej w literaturze narodowej. Co gorsza, jej losy często kojarzono z kapitulacją Francji, co bardzo bolało grenadierów, którzy decyzją swojego dowódcy gen. **Bronisława Duchy** odmówili podpisania aktu kapitulacji i wypełniali swój obowiązek aż do ostatka, walcząc w ostatnich dniach osamotnieni przez swoich francuskich sojuszników.

Lata 2004 i 2005 obfitowały w patriotyczne obchody rocznic związanych z II wojną światową. Obchody te koncentrowały się wokół dwóch biegunów – 65-lecia jej wybu-

chu i 60-lecia jej zakończenia. Rocznicą bitwy pod Lagarde, wyznaczająca historyczne miejsce 1 Dywizji Grenadierów, nie miała kontekstu w żadnym z tych biegunów: z rocznicą zakończenia wojny nie miała, oczywiście, nic wspólnego, a w stosunku do rocznicy jej wybuchu była opóźniona o ponad pół roku. Oficjalne obchody 60. rocznicy walk w Lotaryngii, które odbyły się w czerwcu 2000 r. na polskim cmentarzu wojskowym w Dieuze i przed pomnikiem w Lagarde z udziałem b. Prezydenta Państwa Polskiego na Uchodźstwie, odbiły się wśród Polonii we Francji i naszych miejscowych przyjaciół francuskich szerszym echem niż w naszym kraju, gdzie – nie przesadzając – minęły prawie bez echa w masowych środkach przekazu.

A przecież! Nie rosząc sobie pretensji do porównań z innymi wydarzeniami z udziałem polskich sił zbrojnych ani pod względem poniesionych strat, ani pod względem militarnego znaczenia dla ostatecznego wyniku wojny, wolno nam jednak twierdzić, że **ofiara krwi 1 Dywizji Grenadierów ratowała honor Żołnierza Polskiego w bodaj najtrudniejszej dla naszego społeczeństwa fazie wojny**. Działo się to bowiem w czasie, gdy po klęsce wrześniowej i długich oczekiwaniach na decydującą ofensywę aliantów na froncie zachodnim podobna klęska spotkała naszego najbliższego sprzymierzeńca – Francję, z którą Polska od odzyskania niepodległości w 1918 r. była związana sojuszem militarno-politycznym przeciwko niemieckiemu rewizjonizmowi, zmierzającemu przez cały okres międzywojenny do obalenia postanowień traktatu wersalskiego, który przypieczętował zwycięstwo koalicji w pierwszej wojnie światowej i m.in. uznał niepodległość Państwa Polskiego po ponad stuletniej niewoli.

Z tego punktu widzenia kampania 1 Dywizji Grenadierów na ziemi francuskiej była w istocie kontynuacją kampanii wrześniowej stoczonej na ziemi polskiej. Złączeni wspólną tradycją historyczną i sojuszem wojskowym ochotnicy z Polski po kampanii wrześniowej przedzierali się różnymi drogami do Francji, by włączyć się do tworzonych tam samodzielnych jednostek polskich, złożonych głównie ze zmobilizowanych obywateli polskich zamieszkałych we Francji, i walczyć wspólnie z armią fran-

cuską o przywrócenie utraconej niepodległości. I oni właśnie, ci ochotnicy po kampanii wrześniowej, stanowili podstawową kadre oficerską i podoficerską walczących we Francji jednostek Polskich Sił Zbrojnych, a w szczególności 1 Dywizji Grenadierów.

Bolesny zawód, jaki sprawiła nam Francja marszałka **Petaina**, wynagrodził powojenny przywódca Francji gen. **de Gaulle**, który w gronie trzech naszych wielkich aliantów zachodnich najlepiej rozumiał interes Polski. A również dzisiejsza Francja nie zapomniała o kombatantach walczących „za waszą wolność i naszą”, nadając z okazji wspomnianych rocznic ustanowiony przez Napoleona order Legion d'Honneur siedmiu grenadierom.

Obchody rocznicowe w ostatnich dwóch latach były znakomitą okazją, by oddać sprawiedliwość wszystkim weteranom II wojny światowej, ze wszystkich jej frontów, na Zachodzie i Wschodzie, i w Podziemnym Państwie Polskim, na lądzie, morzu i w powietrzu. Może ktoś powiedzieć, że w zasadzie tak się stało, i że przeceniamy zasługi naszej Dywizji i domagamy się niezaspokojonych zaszczytów. Nic bardziej błędnego! Stoimy na stanowisku, że krew przelana przez żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na wszystkich frontach II wojny światowej to krew polska przelana dla Polski w patriotycznym czynie zarówno tych, których do służby wojskowej w czasie wojny powołała powszechna mobilizacja, jak i ochotników, którzy nie myśląc o awansach lub nagrodach, z czysto patriotycznych motywów zgłaszali się do wojska.

Z tych właśnie ochotników rekrutują się dzisiejsi weterani Związku b. Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, którzy w związku ze zbliżającą się – jak co roku – historyczną rocznicą ich walk w czasie drugiej wojny światowej życzyliby sobie, aby – gdy ich braknie – pamiętano, że walka obronna przeciw agresji hitlerowskiego najeźdźcy nie skończyła się bohaterską bitwą pod Kockiem, lecz trwała nadal na obecnej ziemi w imię tych samych patriotycznych ideałów – czego symbolem powinna być bitwa pod Lagarde, stoczona w dniach 16-17 czerwca 1940 roku przez 1 Dywizję Grenadierów.

prof. Adam SZEWORSKI
sekretarz Środowiska 1 Dywizji Grenadierów

Z nadstanej korespondencji

Fot. Ewa Dumin

Prezes KZbZPSZnZ, ppłk Stefan Gawlik

Warszawa, 10 czerwca 2006 r.

**Szanowny Pan
ppłk Stefan Gawlik
prezes Krajowego Związku
b. Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych
na Zachodzie
1 Dywizja Grenadierów
– Francja 1940 rok**

Z okazji Jubileuszu 90-lecia urodzin, proszę o przyjęcie od nas Kościuszkowców najserdeczniejszych życzeń i gratulacji.

Udziałem w wojnie obronnej 1939 roku w szeregach Wojska Polskiego na terenie kraju i w szeregach 1 Dywizji Grenadierów na terenie Francji w 1940 r., jak również wieloletnią pracą zawodową i społeczną zasłużył Kolega na wyrazy największego uznania i szacunku.

W uroczystym dniu Jubileuszu życzymy dobrego zdrowia, wszelkiej pomyślności, zadowolenia i radości przez wiele następnych lat w życiu osobistym i rodzinnym, a także pełnej satysfakcji z kombatanckiej działalności.

płk Roman NOGAL
prezes Klubu Kombatantów
1 Dywizji Piechoty
im. Tadeusza Kościuszki

Szanownemu Jubilatowi najserdeczniejsze gratulacje i życzenia wielu lat życia w zdrowiu i wszelkiej pomyślności składa Redakcja „Kombatanta”

Ciąg dalszy ze str. 17

20 stycznia w Warszawie, w Katedrze Polowej WP Biskup Polowy gen. dyw. Tadeusz Płoski przewodniczył Mszy św. w intencji śp. Jana Nowaka-Jeziorańskiego w pierwszą rocznicę jego śmierci. We Mszy św. uczestniczył Władysław Bartoszewski, przewodniczący Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.

21 stycznia w Potulicach, w 61. rocznicę wyzwolenia obozu Lebrechtsdorf byli więźniowie tego obozu złożyli hołd wszystkim w nim pomordowanym. W obchodach wzięli udział m.in. zastępca burmistrza Nakła oraz dyrektor Zespołu Szkół w Potulicach. Uroczystość rozpoczęła się Mszą św. w kościele parafialnym, celebrowaną przez proboszcza, ks. Wojciecha Necela. Po Mszy św. jej uczestnicy przeszli przed pomnik upamiętniający martyrologię Polaków i oddali hołd pomordowanym w obozie Lebrechtsdorf. Po uroczystości uczestnicy spotkania udali się do siedziby szkoły w Potulicach, gdzie zostały poruszone sprawy organizacyjne, m.in. sprawa powstania Izby Pamięci, która będzie gromadzić pamiątki i eksponaty dotyczące hitlerowskiego obozu. Spotkanie prowadził przewodniczący Międzywojewódzkiej Rady Koordynacyjnej Środowisk Byłych Więźniów Hitlerowskiego Obozu Potulice – Zbigniew Strzelecki. Na zdjęciu: uczestnicy obchodów w drodze przed pomnik.

21 stycznia w Gnieźnie organizacje kombatancie z prezesem Koła ZKRP i BWP Edwardem Kowalskim złożyły kwiaty i zapalili znicze przed Pomnikiem Poległych w latach 1939-1945.

21 stycznia w Warszawie, z okazji 15. rocznicy przywrócenia Ordynariatu Polowego, Biskup Polowy gen. dyw. Tadeusz Płoski wraz z najbliższymi współpracownikami odwiedził pierwszego Ordynariusza Polowego, abp. Sławoja Leszka Głódzia w jego siedzibie na warszawskiej Pradze. W spotkaniu uczestniczyli także ks. płk Sławomir Żarski – wikariusz Biskupa Polowego, ks. kmr Leon Szot – Kanclerz Kurii Polowej, ks. mjr Jan Osiński – sekretarz Biskupa Polowego, ks. płk Robert Mokrzycki – szef Wojskowej Caritas oraz ks. mjr Zbigniew Kępa – szef Oddziału Duszpasterskiego Kurii Polowej.

22 stycznia w Lublinie odbyła się uroczystość patriotyczna z okazji 143. rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego. W miejscu straceń powstańców na terenie dawnych carskich koszar świętokrzyskich – w obecności przedstawicieli władz państwowych i samorządowych, kompanii honorowej lubelskiego garnizonu, pocztów sztandarowych, organizacji kombatancie, nauczycieli i młodzieży z lubelskich szkół, harcerzy i mieszkańców miasta – ks. kapelan Tade-

usz Bieniek poświęcił nowy krzyż, upamiętniający narodowych bohaterów. Uroczystość poprzedziła Msza św. w intencji powstańców w kościele p.w. NPNMP.

22 stycznia w Warszawie, w katedrze św. Floriana odbyła się Msza św. z okazji 15. rocznicy posługi biskupiej abp. Sławoja Leszka Głódzia. 21 stycznia 1991 r., wraz z ustanowieniem Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego, ks. prałat Sławoj Leszek Głódź, ówczesny pracownik Kongregacji Kościołów Wschodnich, został mianowany przez Ojca Świętego Jana Pawła II Biskupem Polowym Wojska Polskiego. Biskup Sławoj Leszek Głódź święcenia biskupie przyjął 23 lutego 1991 r. na Jasnej Górze. Głównym konsekratorem był kard. Józef Glemp, a współkonsekratorami kardynałowie Franciszek Macharski i Henryk Gulbinowicz. 18 kwietnia 1991 r. bp Głódź otrzymał z rąk Prezydenta RP nominację na stopień generała brygady Wojska Polskiego, a 11 listopada 1993 r. generała dywizji. Biskupem Polowym był do 2004 r. W tymże roku 17 lipca został wyniesiony do godności arcybiskupiej, a 26 sierpnia Stolica Apostolska ogłosiła jego nominację na Ordynariusza Diecezji Warszawsko-Praskiej. W 1995 r. otrzymał Krzyż Oficerski Polonia Restituta, a w 1998 r. Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski.

24 stycznia w Krakowie Krzyżem Zesłańców Sybiru odznaczona została 65-osobowa grupa Sybiraków. W okolicznościowym przemówieniu Witold Kochan, wojewoda małopolski, który dokonał dekoracji odznaczonych, podziękował Sybirakom za ich dotychczasową postawę i za przekazywanie młodzieży świadectwa o tym, co przeszli. W uroczystości uczestniczył też prezes krakowskiego oddziału Związku Sybiraków, Jan Grodzicki.

25 stycznia w Pleszewie uczczono 61. rocznicę wyzwolenia Pleszewa spod okupacji hitlerowskiej. Przedstawiciele pleszewskich samorządowców i kombatantów złożyli wiązanki kwiatów przed tablicą upamiętniającą poległych żołnierzy radzieckich, przy obelisku poświęconym ofiarom hitlerowskiego obozu pracy w Łaszewie oraz na placu Wolności im. Jana Pawła II. Kwiaty złożono też na cmentarzu przy ul. Kaliskiej.

25 stycznia we Wrocławiu, na Rynku, odbyło się uroczyste przekazanie dowództwa Śląskiego Okręgu Wojskowego – gen. bryg. Aleksandrowi Bortnowskiemu przez gen. dyw. Ryszarda Lacknera. Prezesi związków kombatancie: Jerzy Woźniak, Jan Paluchniak, Jan Fenc, Jan Żuławiński – przekazali gen. Lacknerowi serdeczne podziękowania wraz z życzeniami. W niedzielę 29 stycznia w Bazylice p.w. św. Elżbiety odbyła się Msza św., koncelebrowana przez ks. prałata Januarego Wątrobę, Dziekana Wojsk Lądowych, w intencji żołnierzy, oficerów i generałów SOW.

25 stycznia w Warszawie, w Belwederze, odbyła się uroczystość upamiętnienia szarży pod Rokitną. Obchody w 91. rocznicę szarży odbyły się z udziałem kawalerzystów i artylerzystów konnych, w tym pod-

chorążych XIII promocji im. Szarży pod Rokitną Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu 1936 r. Uroczystość rozpoczęła Msza św. w intencji poległych w boju pod Rokitną 13 czerwca 1915 r. i w innych bitwach I wojny światowej oraz w intencji Ojczyzny. Po Mszy św. płk Jan Ozga, dyrektor Departamentu Wojskowego UdSKIOR, wręczył Medale „Pro Memoria”. Otrzymali je: Józef Adamczyk, Barbara Błańska, Halina Donath, Hanna Jacynicz, Włodzimierz Suchodolski i Witold Wołfejko. Następnie odbył się koncert z udziałem Reprezentacyjnego Zespołu Wojska Polskiego pt. *Z trudu naszego i znoju Polska powstanie, by żyć*. Następnie znani historycy przybliżyli gościom wydarzenia sprzed ponad 90 lat. Uroczystość zorganizowało Stowarzyszenie Kombatantów – Duszpasterstwo Weteranów Kawalerii i Artylerii Konnej. Na zdjęciu: zaproszeni goście oraz kawalerzyści podczas koncertu.

Fot. Katarzyna Hoppe

26 stycznia w Warszawie Sejm Rzeczypospolitej Polskiej przyjął uchwałę w sprawie uhonorowania ks. prałata Zdzisława Peszkowskiego Pokojową Nagrodą Nobla. W tekście uchwały czytamy: *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zgłasza kandydaturę Księdza Prałata Peszkowskiego do Pokojowej Nagrody Nobla. Ksiądz Prałat Peszkowski przez lata prowadził w Polsce i na forum międzynarodowym niezwykle owocną akcję na rzecz zachowania pamięci i uświadomienia opinii międzynarodowej faktu zbrodni katyńskiej, jako bezprecedensowego mordu popełnionego przez Związek Sowiecki na internowanych polskich oficerach. Zbrodnia ta stanowi przykład jednego z największych aktów barbarzyństwa minionego stulecia. Jednocześnie Ksiądz Prałat – były więzień sowiecki i niedoszła ofiara Katynia od lat działa w duchu przebaczenia i pojednania polsko-rosyjskiego. Moralne potępienie zbrodni przeszłości stanowi przesłankę do budowania pokoju dziś i w przyszłości. Moralnym obowiązkiem rodziny ludzkiej jest pamiętać o każdej ofierze niesprawiedliwości, o każdym niewinnym cierpieniu. Ksiądz Prałat Peszkowski wypełnia ten obowiązek całym swoim życiem.*

1 lutego w Lublinie, w Ośrodku Kultury „Wzgórze Zamkowe” odbył się wernisaż wystawy *Miejsca represji i kaźni na terenie Dolnego Śląska i Opolszczyzny w latach 1939-1956*, przygotowanej przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN we Wrocławiu. Otwarcie ekspozycji towarzyszyła sesja nauko-

Ciąg dalszy na str. 23

Za ofiarną służbę Ojczyźnie

Medal „IV Wieków Stołeczności Warszawy” dla ks. Henryka Kietlińskiego

Fot. Katarzyna Hoppe

10 maja br. ks. **Henryk Kietliński**, kapelan Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Szarych Szeregów, Środowisk: Żołnierzy Armii Krajowej batalionu „Parasol” i „Zośka”, Żołnierzy Zgrupowania „Kryśka” – za ofiarną służbę Ojczyźnie został uhonorowany medalem IV Wieków Stołeczności Warszawy przez **Mirosława Kochalskiego**, pełniącego funkcję pre-

zydenta Miasta Stołecznego Warszawy.

Odnaczenie to, ustanowione w 1996 r. dla uczczenia jubileuszu 400-lecia stołeczności Warszawy, przyznano ks. Henrykowi Kietlińskiemu jako wyraz wdzięczności miasta i jego mieszkańców dla Księdza Kapelana i podziękowanie za wieloletnią posługę oraz zaangażowanie w służbie Bogu i Ojczyźnie, za postawę będącą wzorem ofiarnego patriotyzmu dla młodych pokoleń.

Za wieloletnią pracę kapłańską i społeczną

Ks. Prałat Stefan Wysocki Honorowym Obywatelem Łowicza

Fot. Ewa Dumin

Ksiądz prałat **Stefan Wysocki**, Kharcerz Szarych Szeregów, uczestnik „Łowickiej Akcji pod Arsenalem” – odbicia członka Szarych Szeregów: Jana Fereta ps. „Cyfra” z łowickiego więzienia NKWD, społecznik i darczyńca, nieprzerwanie pomimo oddalenia związany z Łowiczem, otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Łowicza z rąk przewodniczącego Rady Miejskiej **Krzysztofa Kalińskiego**, który powiedział m.in.:

– *Honorujemy ks. Wysockiego za odwagę, kiedy ta była potrzebna, za pasję, za działalność, za wzór,*

z którego możemy czerpać.

Uroczystość odbyła się 3 maja 2006 r. w Katedrze Łowickiej, w czasie pontyfikalnej Mszy św. oraz w Sali Barokowej Muzeum Łowickiego na uroczystej sesji połączonych Rad Miejskiej i Powiatowej Łowicza.

Powstanie Muzeum Historii Polski

Splata długu wobec przeszłych pokoleń...

Minister kultury i dziedzictwa narodowego **Kazimierz Michał Ujazdowski**, w obecności premiera **Kazimierza Marcinkiewicza**, 2 maja br. podpisał akt powołania i nadania statutu Muzeum Historii Polski. W uroczystości na Zamku Królewskim w Warszawie uczestniczyli przyszli członkowie Rady Muzeum, a wśród nich m.in. prof. **Władysław Bartoszewski**, przewodniczący Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa; brytyjski historyk **Norman Davies** oraz prezes Instytutu Pamięci Narodowej **Janusz Kurtyka**.

W swoim przemówieniu premier **Kazimierz Marcinkiewicz** zaznaczył m.in.: *My, Polacy, możemy być dumni z dokonań naszych przodków. Polska musi powrócić do dbałości o dziedzictwo narodowe, musimy umacniać patriotyzm poprzez przypominanie naszej historii i tradycji.*

Dzień wcześniej, 1 maja br., podczas prezentacji założeń Muzeum Historii Polski minister **Kazimierz Michał Ujazdowski** mówił: *–Muzeum jest splatą długu wdzięczności wobec pokoleń przeszłych. To wypełnienie zobowiązania, o którym mówił Jan Paweł II, wzywając nas do kontynuowania dziedzictwa, któremu na imię Polska.* Podczas uroczystości na Zamku Królewskim podkreślał zaś, że Muzeum Historii Polski wypełni istniejącą lukę, bo-

wiem w naszym kraju nie ma muzeum, które ukazywałoby całość polskiego doświadczenia historycznego.

Muzeum Historii Polski powstanie za ok. 2-4 lata, mieścić się będzie najprawdopodobniej w odbudowanym Pałacu Saskim w Warszawie. Dla organizatorów jednym z priorytetów jest pozyskanie młodego widza, m.in. poprzez nowoczesne przekazy multimedialne i nastawienie na programy edukacyjne. Placówka prezentować ma najważniejsze wątki z historii naszego kraju, od początków polskiego parlamentaryzmu w I Rzeczypospolitej do wieku XX. Muzeum będzie także prowadziło współpracę międzynarodową, a dział badawczy ma współdziałać z takimi instytucjami, jak np. Instytut Pamięci Narodowej.

Oprac. red.

Sowieckie piekło 1939-1956

3 kwietnia br., w Klubie Inteligencji Katolickiej we Wrocławiu odbyło się otwarcie wystawy „Sowieckie piekło 1939-1956”, opracowanej przez Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu, która prezentowana już była w wielu miastach Polski.

Po zagajeniu i powitaniu gości przez prezesa KIK **Ewę Rzewuską** uroczystego otwarcia dokonali: honorowy patron abp **Marian Gołębiowski**, metropolita wrocławski i dyrektor Oddziału IPN we Wrocławiu, prof. **Włodzimierz Suleja**.

Wystawa przedstawia losy setek tysięcy obywateli więzionych, deportowanych i zamordowanych przez maszynę systemu komunistycznego. Na uwagę zasługuje jej praktyczna aranżacja –

Zwiedzający wystawę „Sowieckie piekło 1939-1956”

symboliczna konstrukcja ze starych desek, służąca jednocześnie jako plan dla ekspozycji fotografii, plakatów i innych rekwizytów. Dramatyczne zestawienie sowieckich instrukcji i rzeczowych infor-

macji z portretowymi zdjęciami rodzin i z przepojonymi bólem listami do bliskich wzrusza nie tylko zwiedzających wystawę Sybiraków, ale także młodych ludzi.

Oto główne działy wystawy – ministrowie spraw zagranicznych: III Rzeszy Joachim Ribbentrop i ZSRR Wiaczesław Mołotow w tajnym porozumieniu z 23 sierpnia 1939 r. dokonali podziału

państwa polskiego (IV rozbiór Polski), dalej – czas inwazji, nowy porządek, legalizacja bezprawia, jeńcy wojenni, „wrogi element”, strajbataliony, łagry, deportacje, dziecięce odyseje, koniec Polskiego Państwa Podziemnego, z nieludzkiej ziemi...

Ekspozycję „Sowieckie piekło 1939-1956” zwiedzili – marszałek województwa dolnośląskiego **Paweł Wróblewski**, przewodniczący Rady Miejskiej Wrocławia **Grzegorz Stopiński**, Sybiracy, kombatanci AK, BCh, działacze KIK, młodzież szkolna, drużyny harcerskie, krewni i znajomi ofiar represyjnej polityki stalinowskiego reżymu.

J.P.

Wydawnictwa Instytutu Pamięci Narodowej

7 kwietnia br., w Klubie Muzyki i Literatury we Wrocławiu odbyło się spotkanie historyków z Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej z kombatantami i osobami represjonowanymi oraz zaproszonymi sympatykami IPN z Uniwersytetu Wrocławskiego, poświęcone promocji wydawnictw – pod przewodnictwem dr. Krzysztofa Szwagrzyka, młodego naukowca znanego w środowisku kombatanckim.

Dorobek wydawniczy IPN jest znaczący i niebawem zostanie wzbogacony o samodzielną wrocławską serię wydawniczą IPN. Prezentacja książek i dorobku badawczego wypadła znakomicie.

Prezes Zarządu Okręgu Dolnośląskiego **ŚZŻAK Jerzy Woźniak** pogratulował młodym historykom z IPN odwagi i rzetelności w podejmowaniu trudnych tematów dotyczących okresu stalinowskiego. Zwrócił się także z prośbą o poszukiwanie grobów członków orga-

nizacji niepodległościowych zamordowanych przez UB. Warto też objąć badaniem kwestię poszkodowanych przez stan wojenny.

Przedstawiciele Związku Młodocianych Więźniów Politycznych „Jaworzniacy” zaprosili uczestników spotkania do udziału w niektórych punktach programu Krajowego Zjazdu Jaworzniaków, który odbył się we Wrocławiu w dniach 19-21 maja br. Przewidziany został m.in. wykład dr. Krzysztofa Szwagrzyka w Auli Leopoldyńskiej Uniwer-

sytetu Wrocławskiego, odsłonięcie i poświęcenie tablicy pamiątkowej w Golgocie Wschodu przy ul. Wittiga.

Na zakończenie obecny dyrektor Oddziału IPN prof. **Włodzimierz Suleja** podjął miłą decyzję, że wszyscy uczestnicy spotkania otrzymają bezpłatnie dwie książki, a mianowicie:

- Krzysztof Szwagrzyk *Prawnicy czasu bezprawia. Sędziowie i prokuratorzy wojskowi w Polsce 1944-1956*, Kraków-Wrocław

- Kazimierz Sosnkowski *żołnierz, humanista, mąż stanu w 120. rocznicę urodzin* pod redakcją Tomasza Głowińskiego i Jerzego Kirszaka, Wrocław 2005.

Był to dla nas cenny upominek ze strony IPN. Dziękujemy.

J.P.

[Relacje z Wrocławia nadesłał Jan PALUCHNIAK, sekretarz Dolnośląskiej Rady Kombatantów.]

Ostatni emisariusz

– Tadeusz Chciuk-Celt 1916-2001

6 kwietnia br., w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu, w „Sali Pod Kopułą” zaprezentowano wystawę przygotowaną przez warszawskie Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego pt. „Ostatni emisariusz – Tadeusz Chciuk-Celt 1916-2001”.

Na otwarcie tej pięknej, patriotycznej wystawy licznie przybyli zaproszeni goście i członkowie Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Drohobyckiej. Przemawiali: dyrektor ZN im. Ossolińskich we Wrocławiu dr **Adolf Juzwenko**, marszałek województwa dolnośląskiego **Paweł Wróblewski**, dyrektor Muzeum HPRL w Warszawie dr **Janusz Gmitruk**, wiceprezes ZG SPZD **Jerzy Pilecki**, **Małgorzata Orzeł** z ZN im. Ossolińskich oraz **Karolina Sikora** z Muzeum HPRL.

Tadeusz Chciuk, Szkoła Podchorążych Artylerii, Lintrose, 1941 r.

Ekspozyty pochodzą z: Muzeum Wojska Polskiego, Muzeum Niepodległości, Muzeum Harcerstwa, Zakładu Historii Ruchu Ludowego oraz ze zbiorów własnych **Ewy Chciuk-Celt**.

Tadeusz Chciuk-Celt działalność konspiracyjną rozpoczął zaraz po napaści ZSRR na Polskę. Zimą 1939-40 r. pięciokrotnie pokonywał trasę między Polską a Budapesztem, jako pierwszy przynosił informacje o dokonywanych przez NKWD wywózkach ludności polskiej do Kazachstanu i na Kołymę. Walczył w Armii Polskiej we Francji i w Szkocji. Dwukrotnie skakał ze spadochronem do okupowanej Polski. Pierwszy raz jako kurier rządu – miał sprowadzić dla gen. **Wł. Si-**

korskiego raport o stanie państwa podziemnego, wówczas to przekraczał granice między Węgrami a Szwajcarią w przebraniu węgierskiego księdza. Drugi raz, jako emisariusz **Stanisława Mikołajczyka**, miał powiadomić o postanowieniach konferencji w Teheranie. W drodze powrotnej – znanej jako operacja „Most III” – uczestniczył w przewiezieniu do Wielkiej Brytanii zdobytych przez wywiad AK podzespołów rakiety V2. W Londynie pełnił także obowiązki kierownika

Gen. Kazimierz Sosnkowski odznaczył Tadeusza Chciuka Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari. Londyn, 30 sierpnia 1943 r.

kurierów w MSW, pracował w tajnej rozgłośni radiowej „Świt”. Po zakończeniu wojny objął funkcję sekretarza Misji do Spraw Demobilu, aresztowany przez UB w 1946 r. pod zarzutem szpiegostwa, w 1948 r. nielegalnie – drogą kurierską – opuścił Polskę. Działal w PSL i jako naczelnik „Sokoła”, a następnie pracował w Radiu Wolna Europa w Monachium. Pełnił też funkcję prezesa PSL na Uchodźstwie. Był wielokrotnie odznaczany i honorowany. Pod nazwiskiem **Marek Celt** opublikował trzy książki oraz opowiadanie.

Każdy z uczestników uroczystego otwarcia wystawy we Wrocławiu otrzymał pięknie wydany informator o wystawie, opracowany przez Karolinę Sikorę. Barwny i bohaterski życiorys Tadeusza Chciuka-Celta przyciąga rodaków z Drohobycka, studentów historii i kombatantów.

J.P.

Ciąg dalszy ze str. 20

wa. Wykład inauguracyjny wygłosił dr Edmund Nowak, dyrektor Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu. Wystawa prezentowana była w Lublinie do 26 lutego br. i otworzyła cykl wystaw IPN, które w 2006 r. organizowane będą w Ośrodku Kultury „Wzgórze Zamkowe” i w Centrum Kultury „Muza” w Lublinie.

2 lutego w Krakowie w Dolnym Pałacu Sztuki otwarto wystawę *Zbrodnie w majestacie prawa 1944-1956*. Ekspozycja pokazywała działanie aparatu represji stworzonego przez członków najwyższych władz partyjnych, Urzędu Bezpieczeństwa, prokuratorów i sędziów wojskowego aparatu sprawiedliwości. Przedstawiono na niej fotografie i życiorysy sędziów i prokuratorów, odpisy aktów oskarżenia, wyroków, protokołów z wykonania kar śmierci, a ponadto biogramy niektórych skazanych. Wystawa została zorganizowana przez Związek Młodocianych Więźniów Politycznych „Jaworzniacy”, Związek Więźniów Politycznych Skazanych na Karę Śmierci, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie i krakowskie Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych. Można ją było oglądać do 25 lutego br.

2 lutego w Dębicy odbyła się uroczystość patriotyczno-religijna ku czci 54 Patriotów Polskich pomordowanych przez hitlerowców 2 lutego 1944 r., w odwecie za akcję dywersyjną żołnierzy Armii Krajowej w okolicach Czarnej Tarnowskiej – w czasie natarcia na pociąg, którym miał podróżować gubernator Hans Frank zginęło 13 Niemców. W uroczystości uczestniczyły poczty sztandarowe kół terenowych: Związku Inwalidów Wojennych RP, SZŻAK, ZKRP i BWP oraz szkół podstawowych, które noszą imię Armii Krajowej.

4 lutego w Warszawie, z okazji 260. rocznicy urodzin Tadeusza Kościuszki, staraniem Stowarzyszenia Budowy Pomnika Tadeusza Kościuszki w Warszawie, na Zamku Królewskim odbyła się uroczystość upamiętniająca Naczelnika insurekcji. Przy urnie z sercem Kościuszki kwiaty złożyły delegacje m.in.: MON, Dowództwa Wojsk Lądowych, Sztabu Generalnego WP, Dowództwa Żandarmerii i 1 Dywizji Zmechanizowanej oraz 1 Brygady Pancerniej, a także Stowarzyszenia Budowy Pomnika Tadeusza Kościuszki w Warszawie.

6 lutego w Poznaniu, w Szkole Podstawowej nr 13 im. Cytadelowców Poznańskich odbyło się podsumowanie VII Konkursu Wiedzy o Poznaniu – Wyzwolenia spod okupacji hitlerowskiej.

12 lutego w Dębicy Koło Sybiraków zorganizowało uroczystą Mszę św. w kościele p.w. Świętej Jadwigi – w intencji Sybiraków, którzy spoczywają na „Nieludzkiej Ziemi”. Po Mszy św. odtworzono „Hymn Sybiraków”, złożono też na symbolicznej mogile na cmentarzu wojennym w Dębicy wiązanki kwiatów oraz zapalono znicze. Także w Dębicy, w Muzeum Regionalnym, mieszczącym się w byłych koszarach

Ciąg dalszy na str. 26

Warszawa

Zapominając o przeszłości, odcinamy się od korzeni

W gmachu Sejmu, 9 maja br., otwarta została wystawa pt. *Pamięć i tożsamość – Armia Andersa, Katyń i Gólgota Wschodu*. Ekspozycję otworzył Marszałek Sejmu **Marek Jurek**. W uroczystości uczestniczyli także m.in.: minister obrony narodowej **Radosław Sikorski**, ks. prałat **Zdzisław Peszkowski** – kapelan Rodzin Katyńskich i Pomordowanych na Wschodzie. Wśród zaproszonych gości był prof. **Witold Kulesza**, szef pionu śledczego w Instytucie Pamięci Narodowej.

Ekspozycja *Pamięć i tożsamość* składa się z dwóch części, a tworzą ją zdjęcia, kopie dokumentów władz sowieckich, informacje dotyczące losu Polaków – ofiar NKWD pomordowanych w Katyniu, Charkowie i Miednoje, losy tych, których uratowało zaciągnięcie się do armii gen. **Władysława Andersa** – w tym losy „tułaczych dzieci”.

Część pierwszą wystawy tworzą materiały dotyczące Zbrodni Katyńskiej – m.in. kopia rozkazu rozstrzelania polskich jeńców wojennych podpisana przez Ławrentija Berię, zdjęcia pomordowanych oficerów, zdjęcia z ekshumacji zwłok znalezionych w Lesie Katyń-

Fot. Agnieszka Boruszkowska

W uroczystym otwarciu wystawy wzięli udział m.in. Marszałek Sejmu Marek Jurek i minister obrony narodowej Radosław Sikorski. Przemawia ks. prałat Zdzisław Peszkowski, kapelan Rodzin Katyńskich i Pomordowanych na Wschodzie

skim. Część druga to losy armii gen. Andersa i 2 Korpusu Polskiego – ich historia od układu Sikorski – Majski i momentu powstania Armii Polskiej w ZSRR, życie codzienne w obozach, działalność kulturalna, rola kobiet w Wojsku Polskim oraz losy uratowanych z sowieckiego piekła dzieci polskich.

Fot. Agnieszka Boruszkowska

Mottem tej wystawy były słowa ks. prałata Zdzisława Peszkowskiego, umieszczone na jednej z plansz otwierających ekspozycję: *Zapominając o swojej tragicznej, ale bohaterskiej przeszłości, odcinamy się od swoich własnych korzeni, tracimy tożsamość narodową.*

A.B.

Wrocław

Kłamstwo katyńskie ciągle powraca...

5 marca 2006 r. w Bazylice Mniejszej p.w. św. Elżbiety we Wrocławiu, w 66. rocznicę wydania przez Stalina rozkazu wymordowania polskich jeńców wojennych przetrzymywanych w trzech obozach specjalnych: w Kozielsku, Ostaszkowie, Starobielsku – ks. abp Marian Gołębiewski, metropolita wrocławski, koncelebrował Mszę św. w intencji zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Miednoje i innych miejscach zbrodni oraz wygłosił piękną patriotyczną homilię.

W uroczystości wzięli udział organizatorzy obchodów – wojewoda dolnośląski **Krzysztof Grzelczyk**, przedstawiciele Śląskiego Okręgu Wojskowego i Rodziny Katyńskiej oraz parlamentarzyści, samorządowcy, kombatan-

z pocztami sztandarowymi, harcerze, przedstawiciele organizacji społecznych, orkiestra Wojewódzkiej Komendy Policji i parafianie.

Modły ekumeniczne odmówili – ks. prałat płk **January Wątroba**, dziekan

Wojsk Lądowych oraz duchowni kościoła prawosławnego i ewangelicko-augsburskiego. Wyrazy wdzięczności i szacunku przekazali przedstawiciele Dolnośląskiej Rodziny Katyńskiej.

Staraniem pełnomocnika wojewody ds. kombatanów i osób represjonowanych **Henryka Kalinowskiego** nastąpiło przemieszczenie pocztów sztandarowych, orkiestry i kombatanów autokarami przed Pomnik Ofiar Katynia w parku Juliusza Słowackiego, gdzie odbyło się uroczyste złożenie wieńców i wiązanek kwiatów.

Nazwa Katyń stała się symbolem tragedii Polaków na Wschodzie. Kłamstwo katyńskie ciągle powraca. Okazuje się, że władza prokuratorów sowieckich potwierdza fałsz i obłudę.

J.P.

22 czerwca 1941 r. – Niemcy otworzyły rozległy front na wschodzie

Wyciszona rocznica

22 czerwca 1941 r. o godz. 3.15 rozpoczęły się działania zbrojne na ziemiach polskich przeciętych granicą ZSRR z III Rzeszą. II wojna światowa weszła w nową fazę, Niemcy otworzyły rozległy front na wschodzie, co Zachód przyjął z ogromną radością.

Ta radość – o czym dziś się mało mówi – zapanowała i w polskich domach. Przede wszystkim stała się udziałem rodaków represjonowanych przez NKWD, trwała przecież czwarta wielka deportacja, zapełniły się więzienia, pogarszały warunki życia, gasła wiara w opór zbrojny. Słyszałem opowieści o witaniu kwiatami wojsk niemieckich wkraczających w granice tzw. Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy, o łzach radości. Rodacy w Generalnej Guberni i na ziemiach wcielonych do III Rzeszy też się cieszyli, bo pamiętali o losie wojsk napoleońskich w 1812 roku. Poprzednio powtarzali: „Słoneczko wyżej – Sikorski bliżej”, teraz realnym zdawał się zimowy sukces „generała Mroza”.

Winston Churchill odetchnął z ulgą i chciał jak najszybciej ustabilizować nowy układ polityczno-militarny, dołączyć ZSRR do bloku alianckiego. Wywierał wpływ także na gen. **Władysława Sikorskiego**, by nie zwlekać, nie tracić czasu na dokładne określanie warunków sojuszniczych. Układ **Sikorski-Majski** oznaczał ratunek dla polskich sybiraków, łagierników, wszelkich innych „wrogów” sowieckiego ustroju. To nie ulega wątpliwości. Jednocześnie prawdą jest, że zawierał on w sobie miny, które **Stalin** będzie umiejętnie detonował w następnych latach. Przykłady aż nadto wyraziste to milczenie w sprawie przyszłej granicy polsko-radzieckiej i odsunięcie na plan dalszy sprawy „zaginionych” oficerów polskich.

Tymczasem, zgodnie z planem „Barbarossa”, dwie niemieckie grupy armii starały się wyjść jak najszybciej na linię Wołga – Archangielsk, by okrążyć wojska przeciwnika (niedawnego sojusznika) skoncentrowane w zachodnich obwodach ZSRR. Decydującą rolę w roz-

poczętej wojnie błyskawicznej miały odegrać związki pancerne wspierane przez lotnictwo. Pierwsze tygodnie zdawały się potwierdzać realność planów agresora, obrońcy popełniali rażące błędy, byli osłabieni czystkami stalinowskimi, zdezorientowani. Armia niemiecka triumfowała, a mogła też liczyć na przychylność niektórych narodowości i grup społecznych.

Dlaczego generalissimus i sowieckie dowództwo dali się zaskoczyć, i dlaczego ZSRR do ostatnich godzin pokoju wiernie wypełniał zobowiązania wobec zachodniego sojusznika, łącznie z dostawami cennych surowców? Wśród historyków zaczyna brać górę konstatacja, że zaskoczenie Moskwy wynikało z... przyjęcia przez stronę sowiecką planów ofensywnych. 5 maja 1941 r. J. Stalin podczas przemówienia do absolwentów akademii wojskowych stwierdził: „Teraz należy przejść od obrony do ataku”. Zatem wojna przewencyjna, zgodna z wcześniejszymi teoriami Lenina, by „na obcej ziemi bronić własnej ziemi”. Ponoć Armia Czerwona przygotowywała się do podjęcia natarć na froncie zachodnim już od 6 lipca 1941 r., dlatego rozpoczęło się stopniowe przesuwanie wojsk na okupowane ziemie wschodnie II Rzeczypospolitej. Pod koniec 22 czerwca 1941 r., kiedy na całym froncie trwał paniczny odwrót wojsk sowieckich, z Moskwy wysłano rozkazy do ofensywy w kierunku Lublina. Z tym wiązały się i udokumentowane plany Stalina utworzenia wielkiej polskiej jednostki.

Więcej przesłanek potwierdzających niemieckie przygotowania do wojny mieli mieszkańcy Generalnej Guberni, bo trwały tu: koncentracja wojsk okupanta, rozbudowa zaplecza kwatermistrzowskiego, zwiększanie przelotowości szlaków. Niemcy zaplanowali rów-

nież działania dywersyjne (grupy przebrane w sowieckie mundury) i propagandowe. W tym czasie po stronie ZSRR trwała budowa odcinków tzw. linii Mołotowa, ale to przedsięwzięcie wciąż jeszcze można było traktować bardziej jako element psychologiczny (odstraszący) niż fortyfikacyjno-strategiczny. Żołnierze i dowódcy niższych szczebli byli przekonani o wielkiej sile Armii Czerwonej.

We wszystkich niemal wspomnieniach są obrazki wskazujące na lekceważenie przez Rosjan zwiastunów niebezpieczeństwa. Na widok pierwszych samolotów niemieckich mówiono, że to „maniówry”. Wkrótce jednak zaczęła się panika ewakuacyjna, a z nią wydarzenia tragiczne dla miejscowej ludności: samosady, podpalenia i grabieże. Rozpoczęły się tak zwane „marsze śmierci” więźniów NKWD. Polaków służących z poboru w armii przesunięto do „strojbatalionów”, będących w rzeczywistości batalionami karnymi. Z kolei idące za wojskiem niemieckim bataliony policyjne rozpoczęły złowrogie dzieło zaprowadzania nowych „porządków”. W pierwszej kolejności ofiarą tych działań padali Żydzi, następnie powstały obozy dla jeńców radzieckich, tam wymierających z głodu i chorób.

To tylko niektóre aspekty rocznicy 22 czerwca 1941 roku. W szkołach ZSRR nauczano potem, że tego właśnie dnia zaczęła się w zasadzie II wojna światowa, ukrywano początkowo własne klęski, załamanie psychiczne Stalina, wiele innych prawd. Przyznać jednak trzeba, że i u nas nie przeprowadzono do dziś gruntownych badań historycznych nad zmianami politycznymi i militarnymi, które tak bardzo zaciążyły na dalszych losach świata, Europy i Polski.

Adam DOBRŃSKI

Rozstrzygnięcie konkursu

Moja rodzina, miejscowość i okolica w latach wojny i okupacji 1939-1945

Ogólnopolski Związek Żołnierzy Batalionów Chłopskich oraz Zakład Historii Ruchu Ludowego w Warszawie ogłosiły konkurs dla uczniów starszych klas szkół podstawowych oraz szkół średnich noszących imię Batalionów Chłopskich lub wybitnych działaczy ruchu ludowego. Konkurs rozstrzygnięty został w maju br.

Organizatorom ogłoszonego w ubiegłym roku konkursu przyświecało przesłanie rozbudzenia zainteresowań młodzieży historią Polski, poprzez poznawanie przeszłości własnej rodziny, miejscowości i okolicy w latach wojny i okupacji 1939-1945. Zadaniem uczestników konkursu było przygotowanie prac pisemnych na zadany temat w oparciu o ustne relacje, rodzinne pamiątki, zdjęcia, pamiątki i inne dokumenty.

13 maja 2006 r. w sali konferencyjnej NKW PSL w Warszawie zgromadziło się kilkuset uczniów, przybyłych pod opieką pedagogów z całej Polski. Tu nastąpiło ogłoszenie wyników oraz prezes ZG OZZBCh **Stanisław Ozonek** w obecności prezesa PSL **Waldemara Pawłaka** uroczystie wręczył – nagrody i dyplomy uczestnikom konkursu i ich nauczycielom. W spotkaniu uczestniczyli także m.in.: wiceprezes ZG OZZBCh **Józef Janczak**, prof. **Adolf Horubała** – członek prezydium ZG OZZBCh oraz dyrektor

Fot. Ewa Dumin

W tym konkursie wszyscy byli zwycięzcami – wzbogacony o zdobytą wiedzę – każdy z uczestników otrzymał dyplom i nagrodę książkową

Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego dr **Janusz Gmitruk**, który następnie zaprosił młodzież do zwiedzenia wystawy pt. *A Polska winna trwać wiecznie...*, przygotowanej z okazji 110-lecia działalności polskiego ruchu ludowego.

E.D.

Fot. Ewa Dumin

Nagrodę odbiera Aleksandra Zielińska – uczennica Szkoły Podstawowej im. Batalionów Chłopskich w Woli Wodyńskiej

Fot. Ewa Dumin

Pani Janina Nowak – skarbnik Prezydium Związku, przybyła na spotkanie mimo niedawno przebytej, poważnej operacji

Kalendarium Kombatancie

Ciąg dalszy ze str. 23

3 Pułku Saperów, 22 lutego otwarto wystawę „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”, obrazującą pogrom Żydów przez hitlerowców. Na wystawie zgromadzono setki zdjęć, które dębiczanie przechowali i teraz przekazali do muzeum. Przypomniano też osoby pomagające Żydom w czasie wojny, m.in. małżeństwo Mikołajków, którzy uratowali wiele żydowskich dzieci, za co zostali odznaczeni medalem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”.

16 lutego w Warszawie odbyło się spotkanie Klubu Historycznego im. gen. St. Roweckiego „Grotę”, poświęcone sylwetce gen. bryg. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”, szefa Kedywu KG AK i współtwórcy organizacji

„NIE”, skazanego na śmierć i straconego przez komunistów w 1953 r. Biografię generała przypomniał dr hab. Marek Ney-Krwawicz. Okoliczności, w jakich doszło do ponownego aresztowania gen. Fieldorfa „Nila” w 1950 r., a następnie śledztwa i stracenia, przedstawili: Maria Fieldorf oraz Leszek Zachuta, od lat badający losy „Nila”. Spotkanie uzupełnił film w reż. Aliny Czerniakowskiej pt. *W sprawie gen. Fieldorfa*.

16 lutego w Siedlcach odbyło się zebranie sprawozdawczo-wyborcze Koła Miejskiego Związku Kombatantów RP i BWP. Do nowego Zarządu, na lata 2006-2010, wybrani zostali: Lucjan Boruta, Ryszard Chrańnik, Salomea Gałązka, Jan Kachniarz, Albin Makowski, Antoni Sikorski (prezes), Wanda Tatarzyńska, Roman Trębicki, Stanisław Woch. W skład Komisji

Rewizyjnej Koła weszli: Jerzy Potyra, Wanda Arska, Henryk Kowalczyk.

19 lutego w Stalowej Woli, w Bazylice p.w. Matki Bożej Królowej Polski, odbyła się uroczystość przekazania

Nowy sztandar w Kędzierzynie-Koźlu

Niech was wiedzie przez życie Głos kadeckiej spuścizny...

Z okazji 85. rocznicy trzeciego – największego – Powstania Śląskiego w 1921 r. Publiczna Szkoła Podstawowa nr 12 im. kadeta Zygmunta Kuczyńskiego otrzymała nowy sztandar. Ufundowali go kombatanci, dawni kadeci i ich sympatycy, także z zagranicy. Projektantem sztandaru jest były kadet 1 KK we Lwowie Adam Kilian, ceniony grafik i scenarzysta.

Patron szkoły był ewelem Korpusu Kadetów nr 2 w Modlinie. Walczył ochotniczo przeciwko bolszewikom w 1920 r. Był ranny i odznaczony Krzyżem Walecznych. Rok później, także jako ochotnik, broniąc Koźła przeciwko wojskom niemieckim zginął w maju 1921 r. Pośmiertnie nadano mu Krzyż Wojenny Virtuti Militari i Śląską Wstęgę Waleczności i Zasługi.

20 maja 2006 r. sztandar został poświęcony w kościele pod wezwaniem św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej w obecności paruset uczniów, ich nauczycieli, przedstawicieli władz miasta, powiatu i województwa oraz wojska. Następnie dziatwa dziarsko przemaszerowała za Kompanią Honorową Brygady Logistycznej z Opola i orkiestrą Zespołu Szkół Żeglugi Śródlądowej z Kędzierzyna-Koźła przed pomnik 118 kadetów, ochotników walczących w powstaniu. Przedstawiciele wszystkich korpusów kadeckich złożyli kwiaty. Uroczystość przekazania sztandaru odbyła się

zgodnie z ceremoniałem wojskowym w sali gimnastycznej. Dyrektorce szkoły **Iwone Gwizdź-Kostyńskiej** sztandar wręczył prezes honorowy Związku Kadetów II RP **Zbigniew Mikołajczak**, a ona przekazała go młodzieży.

Medalem i dyplomem Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych wyróżnił szkołę p.o. kierownika UdSKiOR **Paweł Wypych**, sekretarz stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej.

Podczas uroczystości jeden z uczniów wyrecytował wiersz, specjalnie na tę okazję napisany przez b. kadeta, płk. prof. dr. hab. **Zbigniewa Kabatę** z Kanady, kończący się słowami:

*... Weźcie ten nowy sztandar
jak symbol drogowskazu,
jak symbol serdecznego
wewnętrznego nakazu.
I zawsze pamiętajcie
o waszym obowiązku:
Cokolwiek los przyniesie
wiernie trwajcie przy Śląsku.*

Fot. Jadwiga Wąsikowska-Mikołajczak

Kombatanci, byli kadeci, przy usytuowanym przed szkołą pomniku 118 kadetów – ochotników walczących w III Powstaniu Śląskim w 1921 r., z nowym sztandarem ozdobionym odznakami korpusów kadetów w Krakowie, Lwowie, Modlinie, Chełmie i Rawiczu oraz Junackiej Szkoły Kadetów na Środkowym Wschodzie, a także wiodącą w szkołach kadeckich, od XVIII-wiecznej Szkoły Rycerskiej, zasadą „Nic dla mnie, wszystko dla Ojczyzny”

Fot. Jadwiga Wąsikowska-Mikołajczak

Nowy sztandar stanął w jednym szeregu ze sztandarem kadeckim – chorągwią powstańców 1863 r. i innymi sztandarami stowarzyszeń społecznych

*Niech was wiedzie przez życie
Głos kadeckiej spuścizny:
Pamiętajcie: Nic dla mnie –
Wszystko dla ojczyzny.
/8 października 2005 r. /*

Na zakończenie odbył się festyn sportowy, pokaz Batalionu Desantowo-Szturmowego z Gliwic oraz spotkanie władz miasta i kombatantów z byłymi kadetami.

Zbigniew MIKOŁAJCZAK
prezes honorowy
Związku Kadetów II RP

Kalendarium Kombatancie

sztandaru Koła Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Stalowej Woli miejscowemu Obwodowi Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Okazją do zorganizowania tej uroczystości były przypadające w tym czasie: 64. rocznica przemianowania Związku Walki Zbrojnej w Armię Krajową, 149. rocznica urodzin twórcy skautingu, gen. Roberta Baden-Powella oraz 20. rocznica powstania ZHR w Stalowej Woli.

22 lutego w Łodzi, w Szkolnym Centrum Profilaktyczno-Wychowawczym nr 156 zorganizowano uroczystość związaną z 66. rocznicą pierwszych masowych deportacji Polaków na Syberię. Spotkanie zainaugurowała Renata Wierucka – kierownik ds. dydaktyczno-wychowawczych placówki. Wprowadzenie wygłosiła Irena Trybuła – nauczyciel. „Lekcję historii inaczej” poprowadziła Zofia Znamierowska, Sybirak, nauczycielka.

Przedstawiła wspomnienia Polaków zesłanych na Syberię, uzupełnione o poezję i piosenki. Syberia i Sybiracy były także tematami spotkania „Przy Kominku”, zorganizowanego przez Stowarzyszenie Szarych Szeregów Oddział w Łodzi 16 grudnia 2005 r. w Komendzie Hufca Chorągwi ZHP. Powitanie i wstęp wygłosił Jerzy Miecznikowski, prezes Oddziału, po czym wyświetlony został film o Syberii. Referat *Rafał Kalinowski, powstaniec z 1863 r. i zesłaniec* wygłosiła D. Hyżna. O wywózkach do ZSRR w latach 1939-1956 opowiedział Jerzy Urbankiewicz. Recital poetycko-wokalny z utworami Mariana Jonkajtysa, Wiesława Krawczyńskiego i Anny Rudawcowej przedstawiła Zofia Znamierowska.

23 lutego w Warszawie odbyła się międzynarodowa sesja nt. *Bitwa grochowska w Powstaniu Listopadowym*, zorganizowana z okazji 175. rocznicy bitwy pod Olszyn-

ką Grochowską, jednej z największych bitew powstania, w której zginęło ponad 7 tys. Polaków. Spotkanie zainaugurował prezes Kręgu Pamięci Narodowej Stefan Melak. W spotkaniu uczestniczył ks. kard. Józef Glemp, który odmówił modlitwę za poległych powstańców oraz podpisał *Apel o ocalenie Olszyny*. Następnie referaty odczytali m.in.: były ambasador Węgier w Polsce – Akosz Engelmeyer; poeta i tłumacz, Albańczyk Mazlum Saneja, prof. Marian Marek Drozdowski z IH PAN i in. W imieniu Hannu Talko z SPK Francja referat *Tradycja Powstania Listopadowego i bitwy grochowskiej* odczytała Krystyna Krzyszkowiak. 25 lutego br. w Parku Skaryszewskim odbyła się inscenizacja bitwy pod Olszynką, w której wzięło udział blisko 500 osób, z grup rekonstrukcyjnych z Polski, Litwy, Białorusi, Łotwy, Rosji i in.

Ciąg dalszy na str. 28

Ciąg dalszy ze str. 27

26 lutego zaś obchody rocznicy, zorganizowane przez Rady i Zarządy Dzielnic Praga-Południe i Rembertów, Stowarzyszenie Olszynka Grochowska oraz Krąg Pamięci Narodowej rozpoczęły się Mszą św. w intencji poległych powstańców, odprawioną w kościele p.w. Najczystszej Serca Maryi. Następnie w Alei Chwały w Olszynie Grochowskiej odsłonięte zostały: Krzyż Obrońców Olszynki, trzy nowe Głazy Pamięci – m.in. Waleria na Łukasieńskiego. Obchody zakończyły się Apelem Poległych oraz złożeniem wieńców. Na zdjęciu: do zebranych na sesji przemawia ks. kard. Józef Glemp.

Fot. Agnieszka Boruszkowska

23 lutego w Poznaniu, dla uczczenia 61. rocznicy zakończenia walk o Cytadelę Poznańską i wyzwolenia miasta – władze, delegacje społeczeństwa i organizacji kombatantkich oraz przybyli przedstawiciele Wehrmachtu – złożyły kwiaty w kwaterach żołnierzy polskich, radzieckich i niemieckich na cmentarzu Miłostowo oraz przed iglicą Armii Radzieckiej, w kwaterze Cytadelowców i kwaterze alianckiej na Cytadeli. Przemówienie wygłosił prezydent Poznania Tomasz Kaysler.

24 lutego w Lublinie odbyło się pierwsze posiedzenie Klubu Historycznego im. Stefana Roweckiego „Grotu”, który rozpoczął działalność w tym mieście z inicjatywy IPN i środowisk kombatantkich. Podczas posiedzenia, w którym uczestniczyli przedstawiciele organizacji kombatantkich, studenci Uniwersytetu im. Marii Skłodowej-Curie, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Kuratorium Oświaty w Lublinie – wybrano Zarząd, do którego z ramienia lubelskiego Oddziału Związku Sybiraków wszedł przewodniczący Komisji Historycznej Związku Jan Stanisław Tumiłowicz.

7 marca w Lublinie, na zaproszenie Środowiska AK i WiN „Zaporczyków”, członkowie Związku Sybiraków Oddział w Lublinie wzięli udział w uroczystości z okazji 57. rocznicy śmierci mjr Hieronima Dekutowskiego ps. „Zapora” i jego sześciu podkomendnych, którzy zostali straceni 7 marca 1949 r. w więzieniu mokotowskim w Warszawie. Mszę św. w kościele garnizonowym w intencji pomordowanych odprawił ks. abp Bolesław Pylak. Następnie złożono kwiaty i zapalono znicze na symbolicznej mogile mjr H. Dekutowskiego na cmentarzu przy ul. Białej oraz przy pomnikach na pl. Zamkowym i na ul. Lipowej przy Gimnazjum nr 9 im. Hieronima Dekutowskiego. W uroczystości uczestniczyło 17 pocztów sztandarowych, w tym poczet lubelskiego Związku Sybiraków: Łucja Roskosz, Anna Buczek i Jerzy Jussis.

oprac. A.B.

Janina Czaja-Waluda

Sanitariuszka spod Monte Cassino

Urodziła się 1 listopada 1921 r. w Osownicy nad Bugiem, w powiecie drohiczyńskim. Uczyła się w gimnazjum żeńskim w Pińsku na Polesiu, w maju 1939 r. zapisała się na organizowany przez szkołę kurs PCK. Gdy we wrześniu 1939 r. przyjechały na Polesie pierwsze pociągi sanitarne, zgłosiła się do pomocy. W lutym 1940 r. została wywieziona do Archangielska, gdzie pracowała przy wyrębie lasu, a następnie jako sanitariuszka. Na wiadomość o tworzeniu się w ZSRR Wojska Polskiego przedostała się do Buzułuku. Tam otrzymała przydział do 9 Dywizji. W dywizyjnym szpitalu pielęgnowała chorych. W marcu 1942 r. wojsko zostało ewakuowane do Persji. Tam, w miejscowości Pahlevi, pracowała w szpitalu. W Teheranie służyła w szpitalu wojskowym i uczęszczała na półroczny kurs Międzynarodowego Czerwonego Krzyża. W 1943 r. szpital 2 Korpusu został przeniesiony do Palestyny. W Ismaili, w Egipcie, skończyła kurs chirurgii wojennej. Na początku 1944 r. Szpital Wojskowy nr 3 został przewieziony na Półwysp Apeniński. Janina Czaja-Waluda, pracująca w tymże szpitalu, wzięła udział w bitwie o Monte Cassino jako sanitariuszka. Po zdobyciu Bolonii, kiedy skończył się szlak bojowy polskich żołnierzy na froncie włoskim, podjęła pracę w miejscowości Senigallia, a następnie w szpitalu w Walii. W 1947 r. wróciła do kraju i osiadła w Katowicach. Pracowała w Śląskiej Akademii Medycznej jako instrumentariuszka. Po przejściu na emeryturę zamieszkała w Gdyni-Orłowie.

Odnaczona m.in.: Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Florence Nightingale, British Star, Italy Star, Deference Medal, Krzyżem Monte Cassino i in. Pełniła m.in. funkcje: zastępcy członka Prezydium Zarządu

Fot. Ewa Dumini

Janina Czaja-Waluda podczas ubiegłorocznych (21 kwietnia 2005 r.) uroczystości z okazji 60. rocznicy wyzwolenia Bolonii przez 2 Korpus Polski, które odbyły się przy Pomniku Bitwy o Monte Cassino w Warszawie

Fot. Archiwum

Zarząd ZIW RP w Wejherowie podczas obchodów 80. rocznicy powstania. Od lewej siedzą: Stefania Czarnecka, Krystyna Bojarska, Janina Czaja-Waluda, Jadwiga Gada; stoją: Ryszard Lenk, Antoni Olejnik, Teodor Sikora, ks. dziekan Bogusław Żurawski, Czesław Tamkun, kmr dr Grzegorz Piwnicki

Głównego ZIW RP, zastępcy prezesa Zarządu ZIW RP w Gdańsku, zastępcy prezesa Zarządu ZIW RP w Wejherowie. Była również przewodniczącą Rady Kombatantkiej i Osób Represjonowanych przy prezydencie i starościę wejherowskim. Podpułkownik Janina Czaja-Waluda 21 maja 2006 r. odeszła na wieczną wartę.

Oprac. red.

3 Maja w Muzeum Powstania Warszawskiego

B-24 J „LIBERATOR” – symbol bohaterstwa

W dzień Świąta Narodowego 3 Maja, w Muzeum Powstania Warszawskiego została udostępniona zwiedzającym nowa część ekspozycji. Mieści się w niej replika kanału, kino panoramiczne i największy eksponat – budzący szczególne zainteresowanie – samolot „Liberator”.

Fot. Ewa Ziółkowska

W uroczystości uczestniczył Prezydent RP Lech Kaczyński z małżonką

Fot. Ewa Ziółkowska

Nowa część ekspozycji Muzeum Powstania Warszawskiego

Odświeżenie repliki najświetniejszego bombowca z czasów II wojny światowej dokonał Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej **Lech Kaczyński**. Obecni byli między innymi prezes Warszawskiego Oddziału Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej **Jerzy Wilgat**, prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Polskich Kombatantów Obrońców Ojczyzny **Maciej Krokos** oraz syn dowódcy Dywizjonu 301 **Andrzej Dąbrowa**.

B-24 J „Liberator” stanowi nie tylko przykład techniki wojennej, ale także wymowny symbol bohaterstwa lotników polskich i alianckich dostarczających broń i żywność walczącej Warszawie. Na zlecenie Muzeum skonstruowano wierną kopię samolotu, który pilotowany przez kapitana **Zbigniewa Szostaka**, kawalera Złotego Krzyża Virtuti Militari, w drodze powrotnej z Warszawy został zestrzelony przez myśliwiec Luftwaffe w nocy z 14 na 15 sierpnia 1944 roku w Nieszko-

wicach Wielkich koło Bochni. Sześciu członków załogi wraz z dowódcą zginęło na miejscu. Znalezione w miejscu katastrofy oryginalne fragmenty poszycia kadłuba i usterzenia oraz antena pomiarowa zostały wmontowane w replikę. Długość kadłuba samolotu przekracza 20 m, a rozpiętość skrzydeł, z których tylko jedno odtworzono w całości – 33 m. W przyszłości we wnętrzu będzie można uczestniczyć w symulacji lotu nad powstańczą stolicą.

W urządzonej w kotłowni dawnej elektrowni tramwajowej nowej, ogromnej hali wystawowej pozostawiono, zachowany i odrestaurowany, jeden z sześciu oryginalnych, starych kotłów. Umiejscowiono tam salę kinową na 110 osób z panoramicznym ekranem, na którym można jednocześnie wyświetlać dwa filmy. Pokazywane są w niej między innymi unikatowe materiały filmowe z Warszawy czasu Powstania. W podziemiach zrekonstruowa-

Fot. Ewa Ziółkowska

Uroczyste odsłonięcie repliki najświetniejszego bombowca z czasów II wojny światowej

no kanał, będący możliwie wierną kopią tych, którymi przemieszczali się powstańcy. Jest ciasny, niski i ciemny, trudno się w nim poruszać.

W obiegającej wewnątrz antresoli, przeznaczony na ekspozycję czasowe, umieszczono nadnaturalnej wielkości portrety powstańców, cywili i żołnierzy. Są **Alina Janowska**, **Krzysztof Krahelski**, ks. **Franciszek Barański**, gen. **Tadeusz Pełczyński**. Autorami większości fotografii są powstańcy fotoreporterzy: **Eugeniusz Lokajski** i **Joachim Joachimczyk**, część pochodzi ze zbiorów prywatnych. Nowościami w Muzeum są też multimedialna czytelnia oraz 32-metrowa wieża widokowa, z której można oglądać panoramę Warszawy.

Na Murze Pamięci w Parku Wolności wyrytych jest ponad dziewięć tysięcy trzysta nazwisk poległych powstańców. Wkrótce przybędzie kilkaset następnych.

Ewa ZIÓLKOWSKA

Weterani pamiętali

8 maja br. przy Grobie Nieznanego Żołnierza na pl. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie odbyły się centralne uroczystości, upamiętniające przypadającą na ten dzień 61. rocznicę kapitulacji hitlerowskich Niemiec.

Wasyście pododdziałów reprezentacyjnych i Orkiestry Reprezentacyjnej Wojska Polskiego, a także pocztów sztandarowych stowarzyszeń zrzeszających kombatanów i osoby represjonowane odbyła się uroczysta zmiana posterunku honorowego. Następnie wieńce złożyły delegacje władz państwowych i samorządowych, przedstawiciele instytucji państwowych i ambasad, m.in. Federacji Rosyjskiej, Francji i Wielkiej Brytanii, delegacje stowarzyszeń kombatanckich i harcerzy.

Jako pierwsza wieńiec na płycie Grobu Nieznanego Żołnierza złożyła delegacja Kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militari z Kanclerzem Orderu, gen. bryg. **Stanisławem Nałęcz-Komornickim**.

Urząd do Spraw Kombatanów i Osób Represjonowanych reprezentował pełniący funkcję kierownika sekretarza stanu **Paweł Wypych**.

Po południu, w Katedrze Polowej Wojska Polskiego odprawiona została Msza św. w intencji poległych żołnierzy oraz weteranów II wojny światowej.

A.B.

Fot. Katarzyna Hoppe

9 maja br. na Cmentarzu – Mauzoleum Żołnierzy Radzieckich, na płycie pomnika „Pamięci żołnierzy Armii Radzieckiej poległych o wyzwolenie Polski spod okupacji niemieckiej w latach 1944-1945” delegacje złożyły wieńce i wianki kwiatów. W uroczystości wzięli udział przedstawiciele: władz państwowych, samorządowych, korpusu dyplomatycznego, środowisk kombatanckich, a także mieszkający w Polsce obywatele Federacji Rosyjskiej

Fot. Ewa Dumin

Fot. Ewa Dumin

Na zdjęciu od prawej: kpt Zbigniew Dębski, pplk Bolesław Siemiątkowski, pplk Czesław Zabrowski, plk Zygmunt Łabędzki, p.o. kierownika UdSKiOR sekretarz stanu Paweł Wypych, pplk Edmund Baranowski, pplk Tadeusz Czerkawski, pplk Edmund Brzozowski, w asyście plk. Ryyszarda Stankiewicza

Fot. Ewa Dumin

Delegacja Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Za nią – delegacja Związku Kombatanów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych

Fot. Ewa Dumin

Spotkanie weteranów walk o Niepodległą. Na zdjęciu: pplk Stefan Gawlik – prezes Krajowego Związku byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie oraz Środowiska 1 Dywizji Grenadierów – Francja 1940 r., któremu kombatancki Kościuszkowcy przyznali tytuł Honorowego Kościuszkowca. Obok niego stoi – plk Roman Nogal – prezes Klubu Kombatanów 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki, któremu kombatancki – Grenadierzy nadali tytuł Honorowego Grenadiera.

Te dwa znaczące środowiska weteranów II wojny światowej na co dzień łączą więzi przyjaźni i współpracy (czytaj także na str. 19).

E.D.

*Niech ta tablica świeci po wsze czasy
i niech rozświeca dobre imię Córki i Synów Pułku*

Najmłodszym żołnierzom Rzeczypospolitej

7 maja br. w Katedrze Polowej Wojska Polskiego w Warszawie, w ramach obchodów 61. rocznicy kapitulacji hitlerowskich Niemiec odbyła się uroczysta Msza św. z okazji pierwszej rocznicy odsłonięcia i poświęcenia tablicy ufundowanej dla uczczenia poległych w czasie II wojny światowej najmłodszych uczestników walk o Polskę. Organizatorem obchodów rocznicowych była Rada Krajowa „Synów Pułku” ZKRP i BWP.

Mszę św. w intencji „Synów Pułku” (którzy kontynuują tradycję Orląt Lwowskich) koncelebrował ks. płk **Sławomir Żarski**. Po Mszy św. w imieniu Rady Krajowej głos zabrał jej wiceprzewodniczący, płk **Stanisław Świerczewski**, który powiedział m.in.: – *Niech jej blask oświeca dzieje bojowe najmłodszych żołnierzy naszej Rzeczypospolitej. Niech ta tablica świeci po wsze czasy i niech rozświeca dobre imię „Córki i Synów Pułku”. Niech młode pokolenie odczytuje historie swych poprzedników. (...) Dzisiejsza Msza św. jest najwyższym uznaniem dla tych, co oddali swe młode życie na ołtarzu Ojczyzny. Jest również w pełni zapłatą dla tych, co przeżyli i dla tych, co uczestniczą w dzisiejszej uroczystości. Pozdrawiam **Stanisławę Syrecką, Wandę Ostrosą i Ryszarda Szalińskiego**, którzy ze względu na stan zdrowia nie uczestniczą w dzisiejszej uroczystości. Następnie wiązanek kwiatów na ołtarzu złożyła delegacja „Synów Pułku” w składzie: pplk **Maciej Maksymowicz**, przewodniczący delegacji; **Wanda Dymczak-Domini** i **Barbara Różycka**.*

Tablicę pamiątkową wmurowano w 2005 r. w mury katedry w hołdzie „Synom i Córkom Pułku” poległym w walce o wolność Ojczyzny na wszystkich frontach II wojny światowej w konspiracji, oddziałach partyzanckich i w Powstaniu Warszawskim. Na zakończenie uroczystości, przed tablicą pamiątkową złożono kwiaty. Mimo choroby przybył ze szpitala płk **Marian Zatoń**, by przed tablicą oddać hołd i zapalić znicze.

Fot. Katarzyna Hoppe

Uroczystą Mszę św. rozpoczął modlitwą ks. płk Sławomir Żarski

Fot. Katarzyna Hoppe

Tablicę pamiątkową wmurowano w 2005 r. w mury katedry w hołdzie „Synom i Córkom Pułku” poległym w walce o wolność Ojczyzny na wszystkich frontach II wojny światowej w konspiracji, oddziałach partyzanckich i w Powstaniu Warszawskim. Na zakończenie uroczystości, przed tablicą pamiątkową złożono kwiaty. Mimo choroby przybył ze szpitala płk **Marian Zatoń**, by przed tablicą oddać hołd i zapalić znicze.

Tablicę pamiątkową wmurowano w 2005 r. w mury katedry w hołdzie „Synom i Córkom Pułku” poległym w walce o wolność Ojczyzny na wszystkich frontach II wojny światowej w konspiracji, oddziałach partyzanckich i w Powstaniu Warszawskim. Na zakończenie uroczystości, przed tablicą pamiątkową złożono kwiaty. Mimo choroby przybył ze szpitala płk **Marian Zatoń**, by przed tablicą oddać hołd i zapalić znicze.

K.H.

Warszawa

Obchody Dnia Flagi

Już po raz trzeci na placu Zamkowym w Warszawie odbyły się uroczystości z okazji Dnia Flagi. 2 maja br., z wojskową asystą honorową, na wieży zegarowej Zamku Królewskiego podniesiono flagę państwową.

Fot. Agnieszka Boruszkowska

Uroczystość rozpoczęła się o symbolicznej godz. 11.15 – o tej porze 67 lat temu, w czasie bombardowania Zamku Królewskiego przez hitlerowców, stanął zegar na wieży. Podczas ceremonii wiceminister obrony narodowej **Aleksander Szczygło** odebrał meldunki od pododdziałów Wojska Polskiego zgromadzonych na placu Zamkowym. Następnie przy dźwiękach hymnu państwowego na wieży zegarowej Zamku podniesiono flagę państwową. Uroczystość zakończyła się pokazem musztry parady, w której wzięły udział: Batalion Reprezentacyjny WP, Kompania Reprezentacyjna Wojsk Lądowych, Kompania Reprezentacyjna Sił Powietrznych, Kompania Reprezentacyjna Marynarki Wojennej oraz Orkiestra Reprezentacyjna WP.

Fot. Agnieszka Boruszkowska

W ceremonii, która zgromadziła na placu Zamkowym tłumy oglądających, uczestniczyli także m.in.: członkowie Kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militari z Kanclerzem Orderu gen. bryg. **Stanisławem Nałęcz-Komornickim** i gen. bryg. **Zbigniewem Ścibor-Rylskim**, przedstawiciele dowództwa sił zbrojnych oraz dyrektor Departamentu Wychowania i Promocji Obronności MON **Krzysztof Sikora**.

Dzień Flagi ustanowiono 20 lutego 2004 r., nowelizując ustawę o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej.

A.B.

62. rocznica bitwy o Monte Cassino

62. rocznica zdobycia Ankony

61. rocznica wyzwolenia Bolonii i zakończenia walk 2 Korpusu Polskiego

Jesteście Polsce potrzebni...

18 maja 2006 r. odbyły się uroczystości patriotyczno-religijne, upamiętniające czyny bojowe żołnierzy 2 Korpusu Polskiego, wstawionego bitwą o Monte Cassino i wyzwoleniem Bolonii.

Fot. Ewa Dumin

Gen. bryg. Zygmunt Ludwik Odrowąż-Zawadzki z uczniami Szkoły Podstawowej im. 49 Pułku Piechoty w Szydłowie

Fot. Ewa Dumin

W uroczystościach uczestniczyła młodzież z całej Polski

Fot. Ewa Dumin

Żołnierze 2 Korpusu Polskiego

Przed południem wikariusz generalny Biskupa Polowego ks. płk **Sławomir Żarski** odprawił Mszę św. w Katedrze Polowej Wojska Polskiego w intencji żołnierzy 2 Korpusu Polskiego. Wraz z wikariuszem Mszę św. celebrował ks. prałat **Zdzisław Peszkowski**, kapelan Rodzin Katyńskich. W Eucharystii uczestniczyli weterani, przedstawiciele organizacji kombatanckich, m.in. Krajowego Związku byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i Stowarzyszenia BŻPSZnZ „Karpaczycy” oraz Związku Byłych Żołnierzy 3 DSK w Londynie.

W homilii ks. płk Sławomir Żarski mówił o bohaterstwie żołnierzy walczących na Zachodzie z dala od Ojczyzny. Przypominał wygłoszone podczas obchodów 50. rocznicy bitwy o Monte Cassino słowa Ojca Świętego **Jana Pawła II**, który powiedział wtedy, że Polacy walczyli we Włoszech w przekonaniu, iż idą drogą prowadzącą do niepodległej Polski.

– Chylę dziś czoło przed Wami żołnierze 2 Korpusu, że nigdy nie wyparliście się Polski mimo tego, że zostaliście przez wiele lat odsunięci przez władzę rządzącą naszą Ojczyznę w okresie powojennym (...) – mówił ks. S. Żarski. – Chciałbym, abyście stali się nauczycielami, profesorami obecnego pokolenia, bowiem Polsce potrzebni są ludzie światli, świadkowie historii. Polsce potrzebni są ludzie tacy jak Wy.

Po Mszy św. została odsłonięta i poświęcona tablica 3 Dywizji Strzelców Karpackich. Jej poświęcenia dokonali ks. S. Żarski, ks. Z. Peszkowski oraz przedstawiciel Prawosławnego Ordynariatu Polowe-

go, ks. **Michał Dudicz**. W ceremonii odsłonięcia tablicy uczestniczył także ks. płk **Adam Pilch** z Ewangelickiego Duszpasterstwa Wojskowego. Po Eucharystii uczestnicy uroczystości udali się na plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, gdzie na płycie Grobu Nieznanego Żołnierza liczne delegacje złożyły wieńce i oddano hołd poległym podczas II wojny światowej bohaterom – żołnierzom generała **Władysława Andersa**. W uroczystości – na którą stawili się byli żołnierze 2 Korpusu Polskiego – uczestniczyli m.in.: zastępca szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego admirał floty **Ryszard Łukasik**, wicemarszałek Sejmu RP **Marek Kotlinowski**, przedstawiciele – Marszałka Senatu RP, Prezesa Rady Ministrów; wiceminister obrony narodowej, sekretarz stanu **Aleksander Szczygło**; członkowie Kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militari na czele z Kanclerzem Orderu gen. bryg. **Stanisławem Nałęcz-Komornickim**. Urząd do Spraw Kombatanatów i Osób Reprezentowanych reprezentował pełniący obowiązki Kierownika – sekretarz stanu **Paweł Wypych**. Obecni byli: attaché wojskowy i morski Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej – ppłk **Stephen Croft**, attaché obrony i wojskowy Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn. płk **Henry Nowak**, wojewoda mazowiecki **Tomasz Kosiński**, naczelnik Związku Harcerstwa Polskiego – hm. **Teresa Herńnik**. Przybyły liczne delegacje i poczty sztandarowe szkół noszących imię generała Władysława Andersa i żołnierzy 2 Korpusu Polskiego.

Fot. Katarzyna Hoppe

Tablicę pamiątkową poświęconą Żołnierzom 3 Dywizji Strzelców Karpackich odstonili: Antoni Lipka – prezes Środowiska Żołnierzy 2 Korpusu Polskiego KZbZPSZnZ (na zdjęciu pierwszy z lewej) oraz Zbigniew Kolankiewicz (drugi z lewej). Następnie ks. płk Sławomir Zarski, wikariusz generalny Biskupa Polowego WP oraz ks. prałat Zdzisław Peszkowski, kapelan Rodzin Katyńskich, poświęcili tablicę

Wieniec przed Grobem Nieznanego Żołnierza składa delegacja 2 Korpusu Polskiego

Fot. Ewa Dumin

Na zdjęciu od prawej: Maria Szczepaniec – prezes Stowarzyszenia Klubu Przyjaciół, Szkół i Organizacji MONTE CASSINO oraz inicjator powołania tego Stowarzyszenia – zrzeszającego kilkadziesiąt szkół, prezes honorowy „Karpaczków” i prezes honorowy Stowarzyszenia... – Tadeusz Czerkawski oraz uczniowie Zespołu Szkół Metalowo-Drzewnych im. gen. broni Władysława Andersa w Białymstoku wraz z dyrektorem Wiesławem Chabowskim

Uroczystości, które odbyły się przy Pomniku Bitwy o Monte Cassino w warszawskim Ogrodzie Krasieńskich ubarwiły czerwone maki w rękach kombatantów i młodzieży. P. o. kierownika UdSKIOR sekretarz stanu Paweł Wypych powitał przybyłych oraz udekorował Medalem „Pro Memoria” kpt. broni pancernej **Mariana Tomaszewskiego** z Londynu. W uroczystości uczestniczył także **Józef Wojtecki** – prezes Związku „Karpaczków” w Londynie. Po czym przemawiał wiceminister obrony narodowej sekretarz stanu Aleksander Szczygło. Przypomnił, że zdobywając wzgórze Monte Cassino żołnierz polski otworzył wojskom alianckim drogę na Rzym i tym samym rozślawił imię narodu polskiego. W imieniu kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej i wszystkich żołnierzy Wojska Polskiego podziękował kombatantom słynnej bitwy. Minister A. Szczygło udekorował Odznaką „Za Zasługi dla Obronności Kraju” sztandary kilkadziesiątu szkół zrzeszonych w Stowarzyszeniu: Klub Przyjaciół, Szkół i Organizacji MONTE CASSINO. To właśnie do tej młodzieży zwrócił się w swoim wystąpieniu najstarszy żołnierz 2 Korpusu Polskiego, gen. bryg. **Zygmunt Ludwik Odrowąż-Zawadzki**, z apelem o podtrzymywanie tożsamości narodowej i pielęgnowanie tradycji wysiłku bojowego żołnierza polskiego.

Ewa DUMIN

71. rocznica śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego Państwo dobrem wszystkich

12 maja br., na placu Piłsudskiego w Warszawie, w 71. rocznicę śmierci Józefa Piłsudskiego, odbyły się uroczystości z udziałem pocztów sztandarowych, które zainaugurowała Msza św. w archikatedrze św. Jana. Następnie przed pomnikiem Marszałka Józefa Piłsudskiego odbył się uroczysty apel. W obchodach rocznicowych wzięli udział przedstawiciele władz państwowych, samorządowych, wojskowych, kombatanci oraz harcerze. Na uroczystość przybyła córka Marszałka – **Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska**. Prezes Związku Piłsudczyków **Jan Kasprzyk** powiedział m.in.: – W dzisiejszych czasach brakuje nam postaw, które Józef Piłsudski uosabiał. Niech pamięć o Marszałku pozostaje żywa. Przypomnił także, że jedna z naczelnych zasad Marszałka brzmiała: państwo jest dobrem wszystkich i trzeba o nie dbać.

Fot. Katarzyna Hoppe

Jako pierwsza wieniec przed pomnikiem Marszałka Józefa Piłsudskiego złożyła Jego córka, **Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska**

Delegacje złożyły wieńce i wiązanki kwiatów przed pomnikiem Józefa Piłsudskiego oraz przed Grobem Nieznanego Żołnierza.

W przeddzień rocznicy śmierci Marszałka odsłonięto tablicę pamiątkową. Tablica zawisła na ścianie budynku przy ul. Koszykowej, w którym w latach 1922-23 mieszkał Józef Piłsudski wraz z rodziną.

K.H.

Częstochowa Kombatanci oddają hołd Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu

19 marca br., z okazji imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego, w Częstochowie odbyły się uroczystości z udziałem stowarzyszeń kombatanckich. Po Mszy św. delegacje i poczty

W uroczystościach uczestniczyły delegacje m.in. Stowarzyszenia Piłsudczyków (pierwszy z prawej – prezes Stowarzyszenia **Ryszard Naporowski**), **Sybiraków** – z lewej **wilnianka Helena Kurzak**. Obok: **Wacław i Melania Kulpowie**. W ostatnim rzędzie – od lewej: prezes Stowarzyszenia Rodzin Katyńskich **Anna Bielecka**, jej córka i naczelnik Wydziału Kultury Urzędu Miasta **Ireneusz Kożera**

Odrestaurowany **Ratusz Miejski** – chluba Częstochowy. Na placu im. **Władysława Biegańskiego**, wokół pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego zgromadziły się poczty sztandarowe: **Wojska Polskiego**, **Sybiraków**, **Rodzin Katyńskich**, **harcerzy i szkół**

sztandarowe udały się przed pomnik Marszałka, by – składając wieńce i wiązanki kwiatów – oddać hołd Naczelnikowi.

Helena KURZAK
przewodnicząca Komisji ds. Kultury
Związek **Sybiraków**
Zarząd Oddziału w Częstochowie

UCHWAŁA

Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 kwietnia 2006 r. w sprawie uczczenia 260. rocznicy urodzin Tadeusza Kościuszki

W 260. rocznicę urodzin Tadeusza Kościuszki Sejm Rzeczypospolitej Polskiej przypomina zasługi Naczelnika pierwszego, ogólnonarodowego powstania dla polskiej kultury obywatelskiej.

Był on przykładem traktowania obowiązków politycznych i wojskowych jako służby społecznej.

Tadeusz Kościuszko – republikanin – wykształcony na pozytywnych wzorach Oświecenia polskiego, francuskiego i amerykańskiego potrafił zaangażować do służby na rzecz Niepodległości Rzeczypospolitej wszystkich – szlachtę, mieszczaństwo, włościan i wszelkie grupy etniczno-wyznaniowe ówczesnej Polski.

Jest on symbolem przyjaźni polsko-amerykańskiej, polsko-francuskiej, polsko-szwajcarskiej oraz więzi Polski z ludnością dawnych kresów Rzeczypospolitej, dzisiejszej Białorusi, Litwy i Ukrainy, i dobrych stosunków z liberalnymi kręgami rosyjskimi.

W rocznicę Jego urodzin Sejm Rzeczypospolitej Polskiej serdecznie pozdrowia żołnierzy i oficerów jednostek wojskowych, uczniów i nauczycieli setek szkół polskich oraz członków stowarzyszeń i organizacji polonijnych noszących Jego imię.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej pragnie podkreślić, że postać Naczelnika Tadeusza Kościuszki stanowi nadal ważny wzorzec dla kształtowania współczesnych polskich postaw patriotycznych.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wyraża także przekonanie, że wkrótce w Warszawie, wysiłkiem samorządu i organizacji społecznych, stanie pomnik Tadeusza Kościuszki, który będzie przypominał nam ciągle aktualną maksymę obywatelską: „Nigdy Polakom broń ich nieprzyjaciół straszną nie była, gdy sami pomiędzy sobą byli zgodni, znali swą siłę i tej siły użyć umieli.”

Marszałek Sejmu
Marek JUREK

Tadeusz Kościuszko w tradycji i legendzie literackiej

Staraniem Stowarzyszenia Budowy Pomnika Tadeusza Kościuszki w Warszawie, z okazji 212. rocznicy Insurekcji Kościuszkowskiej i przypadającej w 2006 r. 260. rocznicy urodzin Naczelnika – 21 kwietnia br. w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie odbyła się uroczysta sesja popularno-naukowa pt. „Tadeusz Kościuszko w tradycji i legendzie literackiej”.

Z referatami wystąpili przedstawiciele Ministerstwa Obrony Narodowej i historycy. Ponadto w spotkaniu uczestniczyli żołnierze 1 Warszawskiej Brygady Pancernej im. T. Kościuszki oraz liczna młodzież szkolna, członkowie Stowarzyszenia Budowy Pomnika Tadeusza Kościuszki i kombatancki. Natomiast 22 kwietnia br., z okazji przypadających w tym roku rocznic, odprawione zostało uroczyste nabożeństwo w Katedrze Polowej WP. Po Mszy św. nastąpił przemarsz na plac Zamkowy, gdzie delegacje: MON, m.st. Warszawy, ambasady Białorusi i Federacji Rosyjskiej, Dowództwa 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. T. Kościuszki i 1 Brygady Pancernej im. T. Kościuszki, młodzieży z Maciejowic i ze szkół noszących imię Naczelnika, Stowarzyszenia Budowy Pomnika T. Kościuszki – złożyły kwiaty przy urnie z sercem Naczelnika. Następnie złożono kwiaty przy pomniku Jana Kilińskiego. Potem odbyła się inscenizacja ataku sprzed 212 lat – powstańców biorących udział w Insurekcji Kościuszkowskiej na siedzibę gubernatora Igelströma – w wykonaniu Wojska Polskiego i białoruskiego. Uroczystości zakończyły się pokazem musztry paradnej na Rynku Nowego Miasta, z udziałem Orkiestry Reprezentacyjnej Wojsk Lądowych w mundurach z epoki stanisławowskiej.

płk w st. spocz. Sławomir SADOWSKI
wiceprezes Stowarzyszenia
Budowy Pomnika
Tadeusza Kościuszki w Warszawie

Fot. DWiPO MON

24 marca br. na Zamku Królewskim w Warszawie odbyły się uroczystości z okazji 212. rocznicy złożenia przez Tadeusza Kościuszkę przysięgi na wierność Narodowi Polskiemu. Wieńce przed urną z sercem Naczelnika złożyli m.in. minister obrony narodowej Radosław Sikorski oraz przedstawiciele Wojska Polskiego. Obecni byli także: attaché obrony ambasady USA Henry Nowak, prof. Józef Szaniawski, a także nowo zaprzysiężeni żołnierze 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej oraz harcerze

Fot. DWiPO MON

Najstarsza pierwsza dywizja

To jej żołnierze zawiesili polską flagę na symbolach niemieckiej potęgi. Dywizja została odznaczona za zasługi wojenne Orderem Virtuti Militari IV Klasy. Po wojnie przejęła nazwę 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Tadeusza Kościuszki. Dziedziczy ona tradycje Dywizji Najwyższego Naczelnika 1794 roku, „Księstwa Warszawskiego 1807-1812 r.”, Dywizji Piechoty Liniowej Królestwa Polskiego 1815-1831 r., 1 Brygady Legionów 1914-1917 r., 1 Dywizji Piechoty Legionów 1919-1939 r., 1 Dywizji Grenadierów 1939-1940 r., 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. T. Kościuszki 1943 r. I do chwili obecnej jest najdłuższą funkcjonującą pierwszą dywizją w historii polskiej wojskowości. Dowodzą nią 30. dowódca. Jest nim Pan gen. dyw. Piotr Czerwiński, któremu wraz z jego wspaniałą kadrą zawdzięczamy opiekę nad weteranami II wojny światowej – tymi ze Wschodu i tymi z Zachodu oraz z Ruchu Oporu... – tymi słowami przypomniał m.in. tradycję 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki – prezes Klubu „Kościuszkowców” płk Roman Nogal w swoim wystąpieniu podczas uroczystości, które odbyły się 13 maja 2006 r. z okazji 63. rocznicy powstania 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki. Przy pomniku Kościuszkowców w Warszawie zgromadzili się byli Kościuszkowcy, przedstawiciele organizacji kombatanckich, między innymi – zaprzyjaźnionych z Kościuszkowcami – Grenadierów oraz innych środowisk Krajowego Związku byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, Związku Kombatanatów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych z prezesem gen. dyw. **Wacławem Szklarskim**, Środowiska „Obroza” Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i in. Obecni byli przedstawiciele Wojska na czele z dowódcą 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. T. Kościuszki – gen. dyw. **Piotrem Czerwińskim**, przedstawiciele władz samorządowych oraz delegacje kultywujących tradycje oręża polskiego szkół z pocztami sztandarowymi.

Fot. Ewa Dumin

Fot. Ewa Dumin

Przemawia prezes Klubu Kościuszkowców
płk Roman Nogal

„Kościuszkowców” płk **Roman Nogal** w swoim wystąpieniu podczas uroczystości, które odbyły się 13 maja 2006 r. z okazji 63. rocznicy powstania 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki. Przy pomniku Kościuszkowców w Warszawie zgromadzili się byli Kościuszkowcy, przedstawiciele organizacji kombatanckich, między innymi – zaprzyjaźnionych z Kościuszkowcami – Grenadierów oraz innych środowisk Krajowego Związku byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, Związku Kombatanatów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych z prezesem gen. dyw. **Wacławem Szklarskim**, Środowiska „Obroza” Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i in. Obecni byli przedstawiciele Wojska na czele z dowódcą 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. T. Kościuszki – gen. dyw. **Piotrem Czerwińskim**, przedstawiciele władz samorządowych oraz delegacje kultywujących tradycje oręża polskiego szkół z pocztami sztandarowymi.

E.D.

Obóz w Sobieszowie

W związku z 700-leciem Sobieszowa staram się poznać dzieje obozu pracy z czasów II wojny światowej, który mieścił się właśnie w Sobieszowie. Oficjalna jego nazwa brzmiała: **Kommando nr 349 Hermsdorf – Kynast, Stalag VIII A Görlitz**.

Wiem, że było tu około 140 więźniów. Dotychczas zebrane informacje są podane w książce pt. „700 lat Sobieszowa”, ale nie spotkałem żyjących więźniów, którzy mogliby poszerzyć wiedzę na ten temat.

Ostatnio dowiedziałem się, że wiosną 2005 r. był w Sobieszowie, na placu dawnego obozu, były więzień mieszkający obecnie w Rzeszowie – i rozmawiał on z robotnikami z pobliskiej budowy. Niestety, nie znam jego nazwiska i adresu.

Zwracam się z uprzejmą prośbą o pomoc w odnalezieniu tego mężczyzny, ustaleniu jego nazwiska i adresu. Jeżeli istnieje możliwość kontaktu z innymi więźniami obozu Hermsdorf – Kynast, bardzo proszę o pomoc.

Materiały te pomogłyby w utrwaleniu pamięci o męczeństwie Polaków na naszym terenie, a do tej pory fakty te są prawie nieznanne.

ks. Józef FRĄC
proboszcz rzym.-kat.
Parafii p.w. św. Marcina
ul. Cieplicka 219
58-570 Jelenia Góra

Gdańsk, 21 marca 2006 r.

Komunikat Nr LXXI/3/06

z informacją o internetowej stronie Koła „Gdańsk”

Zarząd Koła, powiadamiając naszych członków, przyjaciół i sympatyków o utworzeniu własnej strony internetowej, uprzejmie zaprasza do zapoznania się z www.maczkowcy.si.pl – ta sama strona także www.maczkowcy.pl – oraz do wniesienia swoich uwag, propozycji i opinii w „Księdze Gości”, do której również serdecznie zapraszamy.

Bardzo też prosimy o zapoznanie się z umieszczonym na wstępie Apelem oraz życziwą w tej sprawie pomoc. Ocalmy nasze „żołnierskie drogi do Dywizji” od zapomnienia! Redakcje, zarówno strony internetowej, jak i biuletynu „Kronika Weterana Pierwszej Pancerniej”, wdzięczne będą za każde kolejne uzupełnienie już posiadanych biografii i innych na temat Dywizji materiałów.

Niezależnie od „Księgi Gości”, adresy kontaktowe e-mail: redakcja strony internetowej – **Dariusz Szymczyk**: maczkowcy@si.pl, również moszymo@si.pl oraz haas@si.pl.

Zygmunt HAAS
prezes, za Zarząd Koła „Gdańsk”
Związku Kół 1 Dywizji Pancerniej gen. St. Maczka

REDAKCJA: 00-926 Warszawa, ul. Wspólna 2/4

REDAGUJE ZESPÓŁ: Ewa Dumin (red. nac.),

Agnieszka Boruszkowska, Katarzyna Hoppe, stała współpraca prof. Adam Dobroński

PRENUMERATA I KOLPORTAŻ: Andrzej Sosiński (0-22 661 86 67)

WYDAWCA: **Urząd do Spraw Kombatanatów i Osób Represjonowanych**

ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa, tel. redakcji 0-22 661 87 05, fax 0-22 661 87 45, centr. 0-22 661 81 11, tel. informacji 0-22 661 81 29, 0-22 661 87 40

Adres internetowy: <http://www.udskior.gov.pl>, e-mail: kombatant@udskior.gov.pl

W 2006 r. egzemplarz „Kombatanta” kosztuje 2,50 zł, a cena prenumeraty rocznej wraz z kosztem wysyłki – 30 zł. Prenumerata ze zleceniem dostawy za granicę pocztą lotniczą kosztuje 24 USD lub równowartość tej kwoty (mogą być czeki). Wpłaty na prenumeratę należy dokonywać na konto: Urząd ds. Kombatanatów i Osób Represjonowanych, ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa, numer konta: NBP Oddział Okręgowy Warszawa 03101010100050472231000000.

Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania zmian i skrótów w nadsyłanych materiałach. Materiały powinny być czytelne, podpisane pełnym imieniem i nazwiskiem autora oraz zawierać jego prywatny adres, ewentualnie telefon. Artykułów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Rubryka „Poszukujemy” jest bezpłatna. Nakład 4000 egz.

Otwarcie Izby Pamięci płk. Ryszarda Kuklińskiego

Miał do wyboru

– państwo, które nie było suwerenne, i Naród...

Fot. DWiPO MON

Poczty sztandarowe stowarzyszeń kombatanckich podczas uroczystości na warszawskim Starym Mieście

Fot. DWiPO MON

Wystawę otwiera zdjęcie pułkownika Ryszarda Kuklińskiego z Ojcem Świętym Janem Pawłem II. Niewielkie pomieszczenia Izby Pamięci wypełniły tony przybyłych

Fot. DWiPO MON

Pułkownik Ryszard Kukliński służył w wojsku polskim od 1947 r. W latach 60. pracował w Sztabie Generalnym. Jako wysoki stopniem oficer SG na początku lat 70. nawiązał współpracę z CIA. W 1981 r. uprzedził Amerykanów o zamiarze wprowadzenia przez ówczesne władze stanu wojennego w Polsce i przekazał im plany operacji oraz inne tajemnice Układu Warszawskiego. Zmarł 11 lutego 2004 r. w Tampie na Florydzie. Jego prochy zostały sprowadzone do Polski i złożone w Alei Zasłużonych Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie.

– Powiedz mi, co sądzisz o Pułkowniku Kuklińskim, a powiem ci, kim jesteś. Powiem ci, czy rozumiesz tragizm naszych dziejów... – mówił podczas uroczystości otwarcia Izby Pamięci płk. Ryszarda Kuklińskiego minister obrony narodowej Radosław Sikorski.

W Święto 3 Maja, w Warszawie, na tyłach archikatedry św. Jana Chrzciciela, na Kanonii – po Mszy św. w Bazylice św. Krzyża Biskup Polowy Wojska Polskiego gen. dyw. **Tadeusz Płoski** poświęcił i wraz z ministrem obrony narodowej **Radosławem Sikorskim** otworzył Izbę Pamięci płk. **Ryszarda Kuklińskiego**. Przybyłych na uroczystość powitał organizator i kustosz Izby Pamięci... – prof. **Józef Szaniawski**. Obecni byli m.in. płk **Henry Nowak**, attaché wojskowy ambasady Stanów Zjednoczonych; wicepremier i minister spraw wewnętrznych i administracji **Ludwik Dorn**, szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego gen. **Franciszek Gągor**, były premier Polski **Jan Olszewski**, legendarna działaczka „Solidarności” **Anna Walentynowicz**. Licznie przybyli kombatancki,

przedstawiciele Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej oraz Związku Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych, których członkiem honorowym był pułkownik Ryszard Kukliński. W przemówieniu wygłoszonym podczas ceremonii minister Radosław Sikorski powiedział m.in.: – *Pułkownik Ryszard Kukliński był postacią bohaterską i tragiczną. Miał do wyboru państwo, które nie było suwerenne, i Naród.*

Ekspozycja w Izbie Pamięci... składa się z licznych dokumentów i zdjęć, m.in. otwierającej wystawę fotografii płk. Kuklińskiego z Ojcem Świętym **Janem Pawłem II**. Uczestniczący w uroczystości żołnierze Armii Krajowej przekazali także swój bojowy sztandar, wyhaftowany przez zakonnice w 1944 r.

Fot. DWiPO MON

W uroczystym otwarciu Izby Pamięci płk. Kuklińskiego wzięli udział m.in. przedstawiciele najwyższych władz państwowych i Wojska Polskiego, Biskup Polowy WP gen. dyw. **Tadeusz Płoski** oraz kombatancki (na zdjęciu drugi z lewej – prezes Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej **Czesław Cywiński**) i mieszkańcy stolicy

Fot. Archiwum ZG ŻZNSZ

6 maja 1998 r. płk Ryszard Kukliński (stoi drugi od lewej) odstonił na placu Zamkowym w Warszawie Tablicę Katyńską, poświęconą pamięci oficerów Wojska Polskiego, zamordowanych po 17 IX 1939 r. przez ludobójczy komunizm sowiecki

Oprac. E.D.